

S/3365

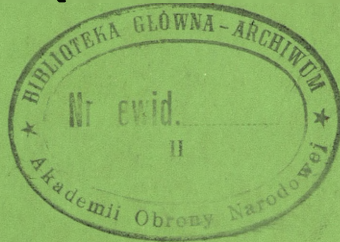

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

AON wewn. 4909/97

Ppłk dypl. Jan KNETKI

OPERACJE POŁĄCZONE

49736

WARSZAWA

1997

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ

AON wewn. 4909/97

Ppłk dypl. Jan KNETKI

OPERACJE POŁĄCZONE

WARSZAWA

1997

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. PODSTAWY OPERACJI POŁĄCZONYCH	7
1.1. Podstawowe pojęcia dotyczące operacji połączonych	7
1.2. Poziomy wojny	9
1.3. Czynniki operacyjne	11
1.4. Zasady użycia sił (ROE)	13
1.5. Zasady operacji połączonych	14
1.6. Struktura obszaru operacji	18
2. DOWODZENIE, KONTROLOWANIE I PLANOWANIE OPERACJI POŁĄCZONYCH	24
2.1. Zasady dowodzenia w operacjach połączonych	26
2.2. Struktura dowodzenia	27
2.3. Zadania i skład dowództwa połączonych sił	29
2.4. Planowanie operacji połączonych	31
3. OPERACJE POWIETRZNO-LĄDOWE	41
3.1. Linie kontroli i koordynacji w operacji powietrzno-lądowej	42
3.2. Kontrolowanie operacji wojsk lądowych	46
3.3. Koncepcja głębokich, bezpośrednich i tyłowych operacji	49
3.4. Wykorzystanie lotnictwa taktycznego w działaniach korpusu	51
3.5. Kontrolowanie operacji powietrzno-lądowych	54
ZAKOŃCZENIE	61
BIBLIOGRAFIA	62

WSTĘP

Współczesne opracowania teoretyczne traktujące o charakterze przyszłej wojny, miejscu i zadaniach wojsk lądowych, sił powietrznych i marynarki wojennej w systemie obronnym kraju jednoznacznie wskazują na potrzebę pełnej integracji wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Charakter współczesnych działań wojennych wymaga zespołowego działania wszystkich komponentów sił zbrojnych dla osiągnięcia wspólnego celu. Umożliwia to bowiem użycie przeważających sił w różnych wymiarach i z różnych kierunków dla zadania zaskakującego uderzenia i pobicia przeciwnika. Efektywnie zintegrowane rodzaje sił zbrojnych nie mają słabych punktów i są odporne na atak, natomiast same mogą szybko zidentyfikować i skutecznie zaatakować słabe punkty przeciwnika. O sukcesie operacji, angażujących wszystkie rodzaje sił zbrojnych, decyduje przede wszystkim umiejętne wykorzystanie potencjałów bojowych poszczególnych komponentów. Współczesne wojska lądowe, siły powietrzne i marynarka wojenna wspierają i uzupełniają się nawzajem w znacznie większym stopniu niż dawniej w zakresie zasięgu, mocy i precyzji środków rażenia. Takie podejście do wykorzystania sił zbrojnych nie wymaga dodatkowych wyjaśnień. Odzwierciedla zresztą tendencje ogólnoświatowe.

Problematyka operacji połączonych odgrywa znaczącą rolę w oficjalnych publikacjach poszczególnych państw NATO. Siły zbrojne Wielkiej Brytanii wykorzystują „Regulamin połączonych działań wojennych” (JSP-1) będący oficjalną doktryną określającą zasady przygotowania i prowadzenia tych operacji. W amerykańskich siłach zbrojnych obowiązuje opublikowana w 1995 roku „Doktryna operacji połączonych”.

W ostatnich latach podjęto intensywne wysiłki w celu opracowania doktryny operacji połączonych dla wszystkich członków sojuszu. Ich efektem

było opublikowanie w 1994 roku dokumentu pt.: „Sojusznicze operacje połączone” (Allied Joint Operations AJP-1).

Perspektywa integracji polskich sił zbrojnych ze strukturami wojskowymi NATO skłoniła autora do podjęcia próby przybliżenia problematyki operacji prowadzonych wspólnie przez różne rodzaje sił zbrojnych według ustaleń obowiązujących w państwach sojuszu. Nie ulega wątpliwości, że współpraca z NATO w ramach Partnerstwa dla Pokoju, a w dalszej perspektywie członkostwo, wymaga przyswojenia pojęć rozumianych jednoznacznie przez wszystkich członków sojuszu.

Niniejszy materiał wychodzi naprzeciw wyżej wymienionym zapotrzebowaniom. Nie traktuje o całym spektrum operacji połączonych. Przybliży ogólną terminologię ze szczególnym uwzględnieniem operacji powietrzno-lądowych.

1. PODSTAWY OPERACJI POŁĄCZONYCH

Teoria operacji połączonych odzwierciedla istotę nowoczesnych działań wojennych. Odwołuje się do zasad sztuki wojennej i do pewnych wartości, które w działaniach połączonych decydują o ostatecznym zwycięstwie. Teoria ta dąży do zapewnienia dowódcom połączonych sił szerokiego zakresu opcji pobicia przeciwnika w wojnie i do prowadzenia operacji innych niż wojna. Uznaje i wskazuje na pożytek wynikający z pracy zespołowej, jedności wysiłku oraz synchronizacji operacji wojskowej co do czasu, przestrzeni i celu. Postępy w technologii będą w dalszym ciągu wpływać na zwiększenie tempa, siły niszczenia i zasięgu prowadzonych działań wojennych. Dlatego też teoria operacji połączonych powinna być na tyle elastyczna, aby można było ją modyfikować po pojawieniu się nowych technologii militarnych.

1.1. Podstawowe pojęcia dotyczące operacji połączonych

Pomyślne prowadzenie operacji wojskowych wymaga jednoznacznego zrozumienia doktryny i wszystkich pojęć związanych z prowadzeniem walki, bitwy i operacji przez każdego uczestnika konfliktu. Zwykle nie ma większych problemów, jeżeli rozpatrujemy każdy rodzaj sił zbrojnych prowadzący samodzielnie działania, będzie to jednak niezwykle rzadkie zjawisko. Współczesne działania wymagają skoordynowanego wysiłku wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Jeszcze większego znaczenia nabiera posiadanie wspólnej doktryny i systemu pojęć z nią związanych, kiedy operacje będą prowadzone przez siły kilku krajów. W tym wypadku jest wręcz niemożliwe osiągnięcie wspólnych celów, jeżeli każdy z członków sojuszu (koalicji) będzie stosował własne, narodowe podejście przy rozwiązywaniu problemów pola walki. Jeszcze większe problemy wystąpią w zakresie wzajemnego

wsparcia. Brak jednolitych procedur może być przyczyną strat zadawanych przez środki rażenia wojsk sojuszniczych. Dlatego też w ostatnich latach państwa członkowskie NATO podjęły próbę wypracowania doktryny operacji połączonych, prowadzonych w składzie narodowym, jak również w ramach koalicji. Wieloletnie doświadczenia dowiodły bowiem, że sukces w walce można osiągnąć tylko poprzez doskonałe, wzajemne poznanie możliwości i procedur używanych przez różne rodzaje sił zbrojnych i przez państwa będące członkami sojuszu. Dla potrzeb niniejszego opracowania przyjąłem definicje operacji i operacji połączonych zawarte w słowniku AAP-6(U)¹.

Operacja (Operation). Czasowo skoordynowane działania wojenne dużych związków, prowadzone z zamiarem osiągnięcia wspólnego celu. W ramach operacji toczy się bitwy i walki, prowadzi działania specjalne i realizuje zadania o charakterze ogólnym.

Operacje połączone (Joint Operations). Operacje, w których biorą udział elementy co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych. Jeżeli nie wszystkie rodzaje sił zbrojnych są zaangażowane w operacji, to mówimy o operacji powietrzno-łądowej, powietrzno-morskiej, lądowo-morskiej itp.

Operacje wielonarodowe (sojusznicze) (Combined Operations). Operacje prowadzone przez siły dwóch lub więcej państw.

Wielonarodowe operacje połączone (Combined Joint Operations). Operacje prowadzone przez siły dwóch lub więcej państw, w których biorą udział elementy co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych.

Dowódca połączonych sił (Joint Force Commander - JFC). Dowódca upoważniony do dowodzenia połączonymi siłami.

Połączone siły (Joint Force). Ogólny termin odnoszący się do sił składających się z elementów co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych.

¹ NATO Glossary of Terms and Definitions - AAP-6(U), May 1996 .

1.2. Poziomy wojny

Z perspektywy doktryny, poziomy wojny wyjaśniają powiązania między celami strategicznymi, a działaniem taktycznym. I chociaż brak jednoznacznych granic między poszczególnymi poziomami ogólnie wyróżnia się poziom strategiczny, operacyjny i taktyczny. Ma to zastosowanie zarówno do wojny, jak i operacji innych niż wojna.

Szczeble dowodzenia, wielkość jednostek, rodzaje uzbrojenia lub rodzaje sił nie są dowiązane do poszczególnych poziomów wojny. To, czy działania mogą być definiowane jako strategiczne, operacyjne bądź taktyczne, zależy od wyniku tych działań lub ich wkładu do osiągnięcia strategicznych, operacyjnych bądź taktycznych celów. Poziomy wojny pomagają dowódcom uzmysłwić sobie logiczny przebieg operacji, przydzielić środki i określić zadania odpowiednim szczeblom dowodzenia.

Poziom strategiczny. Jest tym poziomem wojny, na którym kraj, często członek sojuszu lub koalicji, określa narodowe lub koalicyjne cele bezpieczeństwa strategicznego oraz używa narodowych zasobów dla osiągnięcia tych celów. Strategia jest sztuką i umiejętnością użycia w sposób zsynchronizowany sił zbrojnych i innych elementów narodowej potęgi, dla osiągnięcia narodowych lub koalicyjnych celów. Narodowy organ dowodzenia przetwarza politykę na strategiczno-militarne cele, stanowiące punkt startu do planowania kampanii. Dowódca teatru uczestniczy w narodowych oraz sojuszniczych lub koalicyjnych dyskusjach jako wojskowy ekspert w sprawach teatru działań. W ten sposób strategia teatru odnosi się zarówno do strategii narodowej, jak i działań operacyjnych prowadzonych w ramach tego teatru. Wywodząc się z polityki stanowi podstawę wszelkich działań.

Poziom operacyjny. Łączy taktyczne wykorzystanie sił na polu walki dla osiągnięcia celów strategicznych. Na tym poziomie wojny wysiłek sku-

piony jest na sztuce operacyjnej - użyciu sił wojskowych dla osiągnięcia celów strategicznych poprzez zaplanowanie, zorganizowanie i przeprowadzenie kampanii, operacji i bitew. Sztuka operacyjna określa kiedy, gdzie i w jakim celu będą walczyć główne siły oraz w jaki sposób powinny one oddziaływać na przeciwnika przed rozpoczęciem operacji czy bitwy. Zarządza ona rozwinięciem tych sił, ich wprowadzeniem do bitwy lub wycofaniem z niej oraz prowadzeniem bitew i operacji dla osiągnięcia operacyjnych i strategicznych celów. Sztuka operacyjna pomaga dowódcom w zrozumieniu warunków niezbędnych do odniesienia zwycięstwa jeszcze przed bitwą, co pozwala na uniknięcie niepotrzebnych bitew. Bez sztuki operacyjnej, wojna byłaby zbiorem niepołączonych ze sobą potyczek, a jedyną miarą sukcesu lub porażki byłby stopień poniesionych strat względem przeciwnika.

Sztuka operacyjna wymaga szerokiego spojrzenia, zdolności przewidywania oraz efektywnego współdziałania. W działaniach połączonych nie skupia się tylko na użyciu wojsk lądowych, sił powietrznych i marynarki wojennej, ale także na zsynchronizowaniu ich wysiłków w czasie, przestrzeni i w zakresie realizowanego celu.

Sztuka operacyjna wymaga od dowódców odpowiedzi na następujące pytania:

- Jakie **warunki wojskowe** (oraz związane z nimi polityczne i socjalne) muszą być stworzone w obszarze operacji dla osiągnięcia celu strategicznego?

- Jaka **kolejność działania** w sposób najbardziej prawdopodobny stworzy te warunki?

- W jaki sposób powinny być wykorzystane **środki połączonych sił**, aby zapewnić tę kolejność działań?

- Jaki jest **prawdopodobny koszt lub ryzyko** dla połączonych sił przy realizacji takiej kolejności działania?

Poziom taktyczny. Taktyka to użycie jednostek wojskowych w walce. Walka jest zwykle krótkotrwałą potyczką między małymi siłami. Obejmuje szeroką gamę działań przeciwstawnych sił na lądzie, morzu i w powietrzu.

1.3. Czynniki operacyjne

Podstawowymi czynnikami operacyjnymi są: siły, czas, przestrzeń i informacja. Istota sztuki operacyjnej w operacjach połączonych tkwi w ich umiejętnym i skoordynowanym zastosowaniu dla osiągnięcia założonych celów. Wszyscy dowódcy i przedstawiciele władz wojskowych zaangażowani w planowaniu i prowadzeniu operacji połączonych powinni rozumieć, że wzajemne zależności między tymi czynnikami oraz ich względna ważność ulegają częstym zmianom.

Siły. Wielkość i skład połączonych sił będą zdeterminowane przez cele zakładane do osiągnięcia, potencjalne możliwości przeciwnika oraz warunki na teatrze operacji. W toku prowadzonej operacji może nastąpić konieczność dokonania zmian w zakresie wielkości zaangażowanych sił oraz ich struktur. Będzie to miało miejsce wówczas, gdy wymagania operacyjne co do składu poszczególnych komponentów sił zbrojnych lub rozmiar konfliktu ulegną zmianie. Jeżeli czynnikiem decydującym o powołaniu użytych sił będzie czas, to początkowo o ich wyborze zadecyduje dostępność gotowych sił oraz ich zdolność do wykonania określonych zadań.

W czasie planowania i prowadzenia operacji dowódca połączonych sił musi tak zbalansować dostępne mu środki, żeby stworzyć wystarczający potencjał bojowy i zabezpieczenie logistyczne zapewniające wykonanie zadania bliższego. W tym samym czasie powinien on zachować swobodę działania niezbędną na dalszym etapie operacji.

W wielonarodowych operacjach połączonych duży wpływ na skuteczność działania połączonych sił będzie wywierać standaryzacja sprzętu, zaopatrzenie i procedury wśród narodowych komponentów, ich zdolność do wzajemnej współpracy oraz stopień doświadczenia wynikający ze wspólnych działań.

Czas. Czas jest ważnym czynnikiem podczas rozwijania i użycia połączonych sił. Jest to szczególnie ważne, gdy wymagane jest działanie zapobiegające wybuchowi lub eskalacji konfliktu zbrojnego oraz kiedy siły te są zaangażowane w operacjach pokojowych. Umiejętne wykorzystanie czasu ułatwi zdobycie przewagi nad przeciwnikiem, a wszyscy dowódcy powinni dążyć do utrzymania czasu reakcji tak krótkiego, jak to tylko możliwe. Planowanie alternatywne w okresie pokoju, odpowiednie rozmieszczenie sił, sprzętu i środków materiałowych, rozwinięcie systemów łączności oraz przekazanie wstępnych zarządzeń są jednymi z najważniejszych środków do osiągnięcia tego celu.

Wymagany czas na przygotowanie wojsk do działania zależy głównie od stopnia ich gotowości w okresie pokoju. Czas rozwinięcia połączonych sił będzie zależał od wielkości i składu wojsk przeznaczonych do rozwinięcia, odległości od obszaru operacji dla każdego komponentu oraz typu dostępnych środków transportu.

Połączone siły mogą potrzebować stosunkowo dużo czasu na przystosowanie się do warunków teatru operacji i do ustanowienia efektywnych wzajemnych stosunków z wojskami już działającymi na tym obszarze. Regularne ćwiczenia w okresie pokoju bazujące na odpowiednim planowaniu pomogą zredukować ten czas.

Przestrzeń. Przydzielenie przestrzeni dla prowadzenia połączonych operacji będzie zdeterminowane założonymi celami operacji, umiejscowieniem obszaru wymagającego kolektywnej akcji wojskowej, istotą i rozmiarem

ryzyka oraz wielkości i składu zaangażowanych sił. Przydzielona przestrzeń powinna zapewnić swobodę działania oraz założenie bezpiecznych baz.

Dowódca połączonych sił powinien znać warunki środowiska na teatrze operacji w celu jak najlepszego wykorzystania wszystkich komponentów oraz zredukowania negatywnych wpływów tego środowiska. Niezwykle ważne jest wczesne i ciągle rozpoznanie teatru operacji i przeciwnika. Jeżeli przeciwnik rozpocznie działania zaczepne zanim połączone siły osiągną gotowość, dowódca musi być przygotowany do wysłania wydzielonych elementów ze swoich sił w celu zabezpieczenia obszaru niezbędnego dla rozpoczęcia jego operacji.

Dowódca połączonych sił powinien zapewnić pełną koordynację wszelkich działań w obszarze jego odpowiedzialności. Koordynacja pozwala na bardziej efektywne użycie środków walki, skuteczniejsze wykorzystanie przestrzeni i zmniejsza ryzyko dla własnych wojsk.

Informacja. Najnowsze materiały określają informację jako czwarty czynnik operacyjny. Jego znaczenie dla połączonych sił polega na tym, że obok rozpoznania i pozyskiwania danych, informacje wszelkiego rodzaju, włącznie z rozpowszechnianymi przez media, oddziałują na morale i wewnętrzną spójność wojsk.

Informacje wpływają na stopień poparcia wojska przez społeczeństwo. Przez różnego rodzaju informacje oddziałuje się na siły zbrojne przeciwnika i ludność. Wpływy te mogą bezpośrednio lub pośrednio oddziaływać na dowodzenie operacyjne oraz odzwierciedlać się w ustaleniach politycznych.

1.4. Zasady użycia sił (Rules of Engagement - ROE)

ROE są środkiem dostarczającym dowódcom wskazówek i instrukcji w ramach dyrektyw politycznych. Definiują one sposób w jaki wojska mogą działać, a są opracowywane w celu zapewnienia dokładnego kontrolowania

użycia sił. ROE są przeznaczone do informowania dowódców o stopniu ograniczeń lub swobody działania dozwolonej w czasie wykonywania przydzielonych im zadań. Służą one osiągnięciu założonych celów z zachowaniem maksymalnej zdolności bojowej wojsk własnych. ROE muszą być opracowane zgodnie z prawem międzynarodowym i mają zastosowanie w stosunku do wszystkich rodzajów wojsk i sił zbrojnych we wszystkich operacjach pokojowych.

ROE mogą być opracowane dla specyficznej operacji bądź obszaru. W czasie planowania operacji dowódca połączonych sił musi rozważyć ROE niezbędne dla zapewnienia sukcesu operacji. Dowódcy zawsze zachowują prawo do samoobrony, mogą użyć siły dla ochrony swojego systemu dowodzenia i środków materiałowych. Używając siły w samoobronie dowódcy powinni kierować się zasadą proporcjonalności (użycia siły proporcjonalnie do tej, z jaką zostali zaatakowani) i nie mogą podejmować akcji odwetowych i sankcji karnych.

1.5. Zasady operacji połączonych

Uważa się, że zdrowy rozsądek i zrównoważony osąd sytuacji to niezastąpione cechy dobrego dowódcy. Jednak w surowych warunkach wojny cechy te rzadko zapewniają sukces. W wojskowych operacjach krytycznym czynnikiem jest czas. Informacja może być ograniczona, niewiarygodna i trudna do osiągnięcia. Niebezpieczeństwo i zmęczenie zazwyczaj wpływają negatywnie na dokonywane oceny, a nieprzewidziane okoliczności są często przyczyną niepowodzenia najlepszych planów. Żeby sprostać tym warunkom zdrowy rozsądek dowódcy musi być wsparty doskonałą znajomością pewnych zasad, które stosowane w przeszłości przyczyniały się do odnoszenia sukcesów. Zasady te znane są jako zasady sztuki wojennej. W regulaminach

różnych państw możemy znaleźć zróżnicowaną liczbę zasad sztuki wojennej. Zależy ona od wielu czynników i trudno jednoznacznie stwierdzić czy lepiej mieć sześć, dziewięć, czy dwanaście zasad. Dlatego też na podstawie doświadczeń wypracowano w państwach NATO „Zasady operacji połączonych”, które uwzględniają zasady sztuki wojennej uznawane przez wszystkie państwa, ale obejmują również pewne aspekty typowe dla działań połączonych.

Samo zastosowanie „Zasad operacji połączonych” nie gwarantuje zwycięstwa. Okoliczności pola walki dyktują znaczenie każdej zasady, a w niektórych sytuacjach dowódca nie będzie mógł w pełni zastosować jednej z zasad bez ograniczenia innych. Wyzwaniem dla dowódcy jest wiedzieć gdzie i na czym skupić główny wysiłek w danym momencie. Zatem zasady nie są niezmiennym, obowiązującym prawem, lecz regułami postępowania.

Przywództwo. Dowódcy na wszystkich szczeblach muszą posiadać umiejętności i determinację w dążeniu do wygrania bitwy. Jednocześnie muszą być zdolni do inspirowania podwładnych dowódców i żołnierzy do działania w niepomyślnej sytuacji.

Morale. Morale jest prawdopodobnie najważniejszym indywidualnym czynnikiem w wojnie. Wola odniesienia zwycięstwa musi przejawiać się u wszystkich żołnierzy - od dowódców po najniższe stopnie i często będzie decydować o wyniku bitwy. To właśnie wysokie morale podtrzymuje żołnierzy w najtrudniejszych momentach na polu walki.

Inicjatywa. Indywidualna inicjatywa przejawiana w ramach realizowanego zadania w połączeniu ze zdecydowanym i śmiałym działaniem jest decydującym warunkiem sukcesu w wojnie.

Elastyczność. Dowódcy na każdym szczeblu muszą przejawiać giętkość umysłu i szybkość w podejmowaniu decyzji. Bez tych cech szybko oddadzą inicjatywę w ręce przeciwnika i prawdopodobnie przegrają bitwę.

Wytrwałość. Wszyscy uczestnicy konfliktu muszą być przygotowani do walki pod względem umysłowym i fizycznym. Muszą przejawiać wolę wykonania zadań, nawet jeżeli przeciwnik posiada zdecydowaną przewagę, zostali okrzyżeni lub ponieśli wysokie straty.

Cel. Cel działań stanowi główny motyw racjonalnego postępowania, podstawę planowania operacji i walki. Wybór i jednoznaczne sformułowanie celu to jedno z najważniejszych zadań dowódcy. Cel musi być możliwy do zrealizowania przez wojska będące w dyspozycji dowódcy i nie może być również żądnych wątpliwości co do tego, co wojska mają osiągnąć.

Swoboda działania. Dowódca musi posiadać swobodę do autonomicznego działania w ramach swojego zadania i zamiaru przełożonego. Jest to szczególnie ważne w sytuacji, gdy łączność z przełożonym została ograniczona lub przerwana z powodu działania przeciwnika lub innych okoliczności.

Koncentracja wysiłku. Sukres w walce/operacji jest rezultatem skoncentrowania przeważających sił i środków w decydującym miejscu i czasie. Często będzie to tylko możliwe poprzez redukcję potencjału bojowego w innych rejonach.

Ekonomia sił. Ekonomia sił to racjonalne dysponowanie siłami i środkami walki odpowiednio do ważności zadań, gwarantujące osiągnięcie celu walki w możliwie jak najkrótszym czasie, przy jak najmniejszych stratach własnych. Wyraża się w angażowaniu sił i środków do wykonania zadań głównych kosztem zadań drugoplanowych.

Ruchliwość. Ruchliwość jest to zdolność wojsk do ruchu w zmieniających się warunkach i sytuacjach. Bezpośrednio wpływa na zdolność wojsk do wykonania ich zadań. Ruchliwość jest niezbędna do osiągnięcia koncentracji wysiłku. Teren, niesprzyjające warunki pogodowe, oddziaływanie środków rażenia przeciwnika wpływają na ruchliwość wojsk. W operacjach

połączonych musi być wzięty pod uwagę różny stopień ruchliwości poszczególnych komponentów.

Manewr. Poprzez manewr dowódca dąży do rozwinięcia swoich wojsk w sposób, który umożliwi osiągnięcie przewagi nad przeciwnikiem. Manewr obejmuje dwa elementy, rażenie i ruch. Oba są ważne i muszą być zintegrowane jeżeli dowódca chce zachować swobodę działania i osiągnąć sukces.

Zaskoczenie. Zaskoczenie jest efektywnym i potężnym czynnikiem w działaniach wojsk. Uzyskanie zaskoczenia pozwala na przejęcie inicjatywy, osłabia morale przeciwnika, redukuje straty wojsk własnych i często zapewnia osiągnięcie przewagi materialnej.

Rozpoznanie. Dowódca wymaga danych o terenie, klimacie i przeciwniku. Bazując na wiadomościach o przeciwniku w obszarze operacji, dowódca musi posiadać na bieżąco informacje o przeciwniku w obszarze zainteresowania, żeby mógł ocenić jego możliwości bojowe i prawdopodobne zamiary.

Prostota. Szybkość i złożoność współczesnych działań wymagają jasnych i nieskomplikowanych planów oraz zwięzłych rozkazów dla uniknięcia nieporozumień i zamieszania. Proste i logiczne plany zazwyczaj zwiększają szanse osiągnięcia sukcesu.

Zachowanie zdolności bojowej wojsk. Dowódca musi tak przygotować i prowadzić operację żeby osiągnąć jej cel przy jak najmniejszych stratach własnych i zapewnić ciągłą gotowość wojsk do wykonania kolejnych zadań. Oznacza to konieczność niedopuszczenia do nadmiernego wyczerpania wojsk, a więc takiej organizacji działań, aby możliwe było sukcesywne zamienianie walczących oddziałów i pododdziałów, a po wyprowadzeniu ich z walki - zapewnienie szybkiego odtworzenia zdolności bojowej.

Elastyczność. Wszystkie plany operacji muszą być elastyczne co umożliwia dostosowanie ich do nieprzewidzianych sytuacji i pozwala wykorzystać każdą nadarżającą się sytuację na polu walki. Wojska muszą posiadać zdol-

ność pozwalającą reagować na zmiany planów i przechodzić bez zakłóceń z jednego rodzaju działań do drugiego. Wymaga to odpowiedniego szkolenia, organizacji, informacji, pracy sztabu i zachowania odwodów.

Współdziałanie. Udana operacja wojskowa wymaga zgrania wysiłków wszystkich uczestniczących w niej różnorodnych sił i środków. Efektywne współdziałanie może być osiągnięte tylko wtedy, gdy dobra wola, niezawodna łączność i chęć do wspólnej pracy występuje na wszystkich szczeblach. Każdy z uczestników walki ma swoje silne i słabe strony. Powinni się uzupełniać, aby zniwelować słabości własne, stwarzać je natomiast i potęgować u przeciwnika.

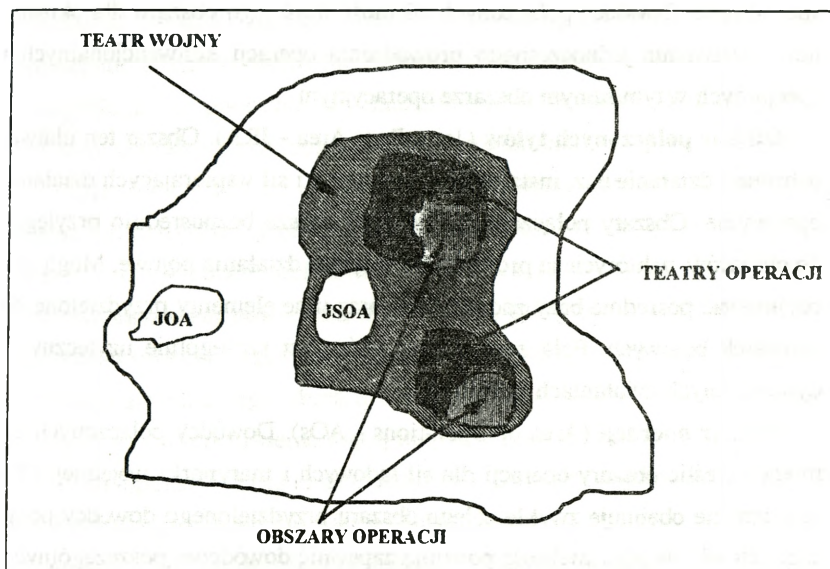
Ochrona i obrona. Dowódca musi przedsięwziąć wszystkie możliwe środki dla ochrony i obrony swoich wojsk, żeby mogły wykonać postawione im zadania. Bezpieczeństwo umacnia swobodę działania przez zmniejszenie zagrożenia wojsk własnych przed niespodziewanym atakiem przeciwnika. Środki ochrony nie powinny jednak zakłócać elastyczności myśli i działania, ponieważ sztywność i dogmatyzm zwiększa zagrożenie.

Agresywne działanie. Dowódcy wszystkich szczebli we wszystkich rodzajach działań muszą wykorzystywać każdą nadarżającą się okazję do utrzymania lub przejęcia inicjatywy i atakować przeciwnika. Sukces w walce zależy od indywidualnej i kolektywnej determinacji w dążeniu do zwania się z przeciwnikiem i pozbawieniu go woli walki.

1.6. Struktura obszaru operacji

Dla uniknięcia wzajemnych konfliktów i koordynacji połączonych działań, dowódca połączonych sił może określić obszary operacji lub obszary operacji połączonych. Wielkość tych obszarów i rodzaj użytych w ich ramach sił zależy od charakteru konfliktu i przewidywanego czasu trwania

operacji. W operacjach ograniczonych co do skali i czasu trwania, dowódca może określić następujące obszary operacji (rys. 1):

Rys. 1. Obszary operacji w ramach teatru

Obszar operacji połączonych (Joint Operations Area - JOA). Jest to obszar obejmujący ląd, morze i przestrzeń powietrzną, w ramach którego dowódca połączonych sił prowadzi działania operacyjne w celu wykonania określonego zadania. Obszary operacji połączonych są szczególnie użyteczne w sytuacji operacji ograniczonych co do skali i geograficznego obszaru, jak również w sytuacji, gdy działania mają być prowadzone na pograniczu teatrów działań.

Obszar specjalnych operacji połączonych (Joint Special Operations Area - JSOA). Jest to obszar obejmujący ląd, morze i przestrzeń powietrzną, określony przez dowódcę połączonych sił ponoszącego geograficzną odpowiedzialność za użycie komponentu sił specjalnych do prowadzenia operacji specjalnych. Dowódca połączonych sił może użyć tego obszaru dla określenia i ułatwienia jednoczesnego prowadzenia operacji konwencjonalnych i specjalnych w tym samym obszarze operacyjnym.

Obszar połączonych tyłów (Joint Rear Area - JRA). Obszar ten ułatwia ochronę i działanie baz, instalacji logistycznych i sił wspierających działania operacyjne. Obszary połączonych tyłów nie muszą bezpośrednio przylegać do obszarów, w których są prowadzone aktywne działania bojowe. Mogą one obejmować pośrednie bazy zaopatrzenia oraz inne elementy przydzielone do jednostek bojowych. Połączony obszar tyłów jest szczególnie użyteczny w dynamicznych działaniach bojowych.

Obszar operacji (Area of Operations - AOs). Dowódcy połączonych sił mogą określić obszary operacji dla sił lądowych i marynarki wojennej. Obszar ten nie obejmuje zwykle całego obszaru przydzielonego dowódcy połączonych sił, ale jego wielkość powinna zapewnić dowódcom poszczególnych komponentów wykonanie zadań oraz zapewnić bezpieczeństwo ich wojsk. Dowódcy komponentów w ramach swojego obszaru operacji wydzielają obszary operacji podległym wojskom. Dowódcy tych wojsk wykorzystują w pełnym zakresie doktrynalne i graficzne środki kontroli dla określenia odpowiedzialności, uniknięcia wzajemnych konfliktów oraz wspierania jednostki wysiłków.

Obszar zainteresowania (Area of Interest - AI). Dowódcy połączonych sił na wszystkich szczeblach mogą wyznaczyć obszar zainteresowania w celu śledzenia działalności przeciwnika poza obszarem operacji. Obszar zainteresowania

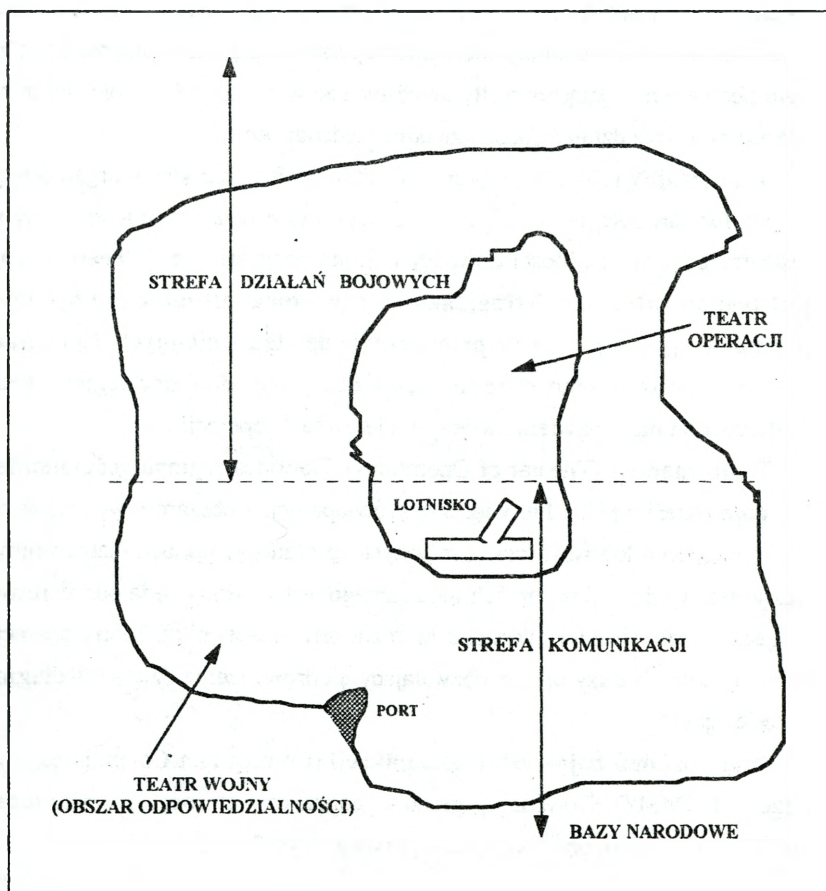
sowania obejmuje te obszary, z których przeciwnik może oddziaływać na wojska własne i wpływać na przebieg aktualnej bądź przyszłej operacji.

W uzasadnionych przypadkach dowódcy regionów geograficznych mogą wyznaczyć teatry wojny oraz podległe teatry operacji dla każdego większego zagrożenia. Dowódcy regionów geograficznych mogą kierować bezpośrednio operacjami na teatrze wojny lub teatrze operacji. Mogą też ustanowić w tym celu podległe im połączone siły umożliwiając w ten sposób skupić się im na szerszym teatrze działań (obszarze odpowiedzialności).

Teatr wojny (Theater of War). W czasie wojny, narodowy organ dowodzenia lub dowódca regionu geograficznego może wyznaczyć teatr wojny w obszarze odpowiedzialności dowódcy regionu geograficznego. **Teatr wojny jest tym obszarem powietrza, lądu i wody, który jest lub może być bezpośrednio wykorzystany do prowadzenia działań wojennych.** Normalnie nie obejmuje on całego obszaru odpowiedzialności dowódcy regionu geograficznego i może zawierać więcej niż jeden teatr operacji.

Teatr operacji (Theater of Operations). Dowódca regionu geograficznego może określić jeden lub więcej teatrów operacji - obszarów wymaganych do prowadzenia lub wsparcia określonych działań - w ramach teatru wojny. Różne teatry operacji w ramach tego samego teatru wojny będą odseparowane geograficznie i ukierunkowane na różne siły przeciwnika. Teatry operacji obejmują zwykle duży obszar pozwalający na prowadzenie działań w długim okresie czasu.

Strefy działań bojowych i komunikacji (Combat and Communications Zones - COMMZ). Dowódcy regionów geograficznych mogą również ustanowić strefy działań bojowych i komunikacji - rys. 2.

Rys. 2. Strefy działań bojowych i komunikacji

Strefa działań bojowych jest obszarem niezbędnym do prowadzenia przez wojska działań bojowych o dużej skali. Rozciąga się do przodu od tylnej granicy wojsk lądowych. Strefa komunikacji (COMMZ) obejmuje organizacje, linie komunikacji (Lines of communication - LOCs) oraz inne agencje na teatrze wojny, które są wymagane dla wsparcia i zabezpieczenia jednostek bojowych. Strefa komunikacji obejmuje zwykle tylną część teatru operacji i teatru wojny, a sięga do baz narodowych lub wspierających obszar odpowiedzialności dowódcy regionu geograficznego. Strefa komunikacji obejmuje porty lotnicze i morskie zapewniające przerzut wojsk oraz zabezpieczenie logistyczne obszaru operacji. Zwykle graniczy ze strefą działań bojowych. W działaniach dynamicznych może być jednak odseparowana i połączona ze strefą działań bojowych tylko przy pomocy linii komunikacji.

2. DOWODZENIE, KONTROLOWANIE I PLANOWANIE OPERACJI POŁĄCZONYCH

Efektywne dowodzenie i kontrola są niezbędne dla osiągnięcia sukcesu w każdej operacji wojskowej. Osiągnięcie zakładanych celów w okresie przygotowania i prowadzenia zbrojnych działań wojennych zależy bowiem w pierwszej kolejności od rozwinięcia właściwych wojsk, we właściwym miejscu i we właściwym czasie. Skuteczny system dowodzenia będzie zatem niezbędny w operacjach połączonych angażujących różne rodzaje sił zbrojnych. Zrozumienie istoty tych operacji, ich wymagań oraz towarzyszących temu uwarunkowań dla organizacji dowodzenia jest niezbędne dla dowódców na wszystkich szczeblach dowodzenia.

Pojęcia dowodzenia i kontroli są ściśle powiązane ze sobą i regularnie używane. Nie są one jednak synonimiczne. **Dowodzenie** jest to działalność, poprzez którą dowódca narzuca swoją wolę i zamiary podwładnym. Obejmuje ono upoważnienie i odpowiedzialność za rozwinięcie wojsk i użycie ich do wykonania postawionych zadań. **Kontrolowanie** jest działalnością, poprzez którą dowódca, wspomagany przez swój sztab, organizuje, kieruje i koordynuje działania przydzielonych mu wojsk. Żeby to osiągnąć, dowódca i jego sztab wykorzystuje ujednolicone procedury w połączeniu z dostępnymi systemami łączności. W połączeniu, te dwa procesy tworzą system dowodzenia i kontroli (C2), który dowódca, jego sztab i jego podwładni wykorzystują do planowania, kierowania, koordynowania i kontrolowania operacji.

Stopień podporządkowania wojsk na okres działań może być zróżnicowany w zależności od wymogów sytuacji. Wyróżnia się następujące stopnie podporządkowania²:

² NATO Glossary of Terms and Definitions AAP-6(U).

Pełne dowodzenie (Full Command - FULLCOM) - prawo wydawania wszelkich rozkazów przysługujące wyłącznie dowódcom narodowym.

Dowodzenie operacyjne (Operational Command - OPCOM) - uprawnienia dowódcy do samodzielnego kierowania podporządkowanymi mu siłami podczas operacji. Może on stawiać zadania podległym mu wojskom, zmieniać ich podporządkowanie oraz przekazywać część uprawnień dowodzenia w formie operacyjnej lub taktycznej kontroli. Uprawnienia te nie dotyczą spraw służbowych i odpowiedzialności za wsparcie logistyczne.

Kontrola operacyjna (Operational Control - OPCON) - ograniczone co do rodzaju, czasu i miejsca uprawnienia dowódcy wobec podporządkowanych mu sił. Uprawnienie to pozwala na kierowanie operacją, ale bez określania sposobu działania wojsk i stawiania im nowych zadań. Pozwala na sprawowanie lub przekazywanie uprawnienia taktycznej kontroli. Nie obejmuje spraw służbowych i wsparcia logistycznego.

Dowodzenie taktyczne (Tactical Command - TACOM) - uprawnienie dowódcy do stawiania podległym mu siłom zadań umożliwiających wykonanie zadania postawionego mu przez przełożonego.

Kontrola taktyczna (Tactical Control - TACON) - uprawnienia dowódcy ograniczone co do miejsca i czasu zezwalające dowódcy na kierowanie przegrupowaniami i przedsięwzięciami koniecznymi do wykonania zadania.

Upoważnienie do koordynacji (Coordinating Authority) - uprawnienie dowódcy lub upoważnionej osoby do koordynowania zadań lub czynności, w realizacji których biorą udział siły dwóch lub więcej rodzajów sił zbrojnych, czy też dwie lub więcej jednostki jednego rodzaju sił zbrojnych. Uprawniona osoba upoważniona jest do zwołania narady między zaangażowanymi stronami, nie ma jednak uprawnień do wymuszania porozumienia. W razie różnicy zdań między stronami zobowiązana jest do próby osiągnięcia porozumienia w najważniejszych punktach. Jeżeli się to nie uda, musi powiadomić o tym instytucję zlecającą to uprawnienie.

2.1. Zasady dowodzenia w operacjach połączonych

Zgodnie z AJP-1 wyróżnia się pięć zasad dowodzenia w operacjach połączonych³.

Jedność dowodzenia (Unity of Command). Na strategicznym, operacyjnym i taktycznym poziomie wojny, jedność dowodzenia jest fundamentalną zasadą. Jest nieodzowna dla skutecznego i ekonomicznego użycia sił i środków. Osiąga się ją poprzez przekazanie uprawnień do kierowania i koordynowania działań wszystkich wojsk jednemu dowódcy. Na wszystkich szczeblach jedność dowodzenia zapewnia niezbędną spójność planowania i wykonania zadań. W koalicyjnych bądź sojuszniczych operacjach połączonych mogą być wprowadzone pewne ograniczenia w zakresie podporządkowania narodowych komponentów jednemu dowódcy. Jako minimum zachowania jedności dowodzenia przyjmuje się posiadanie przez dowódcę koalicyjnych połączonych sił operacyjnej kontroli (OPCON) nad wszystkimi siłami.

Ciągłość dowodzenia (Continuity of Command). Dowodzenie musi być sprawowane przez cały czas trwania operacji. Żeby to osiągnąć, dowódca powinien ustalić zastępców oraz zapasowe SD. Z zasady, „ten, kto planuje, powinien ten plan realizować”, ale okoliczności mogą zmusić do zmian.

Integracja dowodzenia (Integration of Command). Integracja struktur dowodzenia zapewnia najlepsze wykorzystanie zdolności poszczególnych komponentów rodzajów wojsk do wspólnego osiągnięcia celu operacji. Jeżeli wymagane jest oddzielne stanowisko dowodzenia określonego komponentu połączonych sił, to powinno być ustanowione. Nie może ono jednak dezorganizować połączonych szczebli dowodzenia. Bardzo ważnym elementem struktury dowodzenia jest skuteczna i wszechstronna wymiana informacji.

³ Allied Joint Operations Doctrine (AJP-1), par. 0303.

Decentralizacja dowodzenia (Decentralization). Struktura dowodzenia i kontroli jest zwykle hierarchiczna. Jednak w wyjątkowych sytuacjach dyrektywy i rozkazy do kolejnych podwładnych mogą zawierać zadania dla wybranego elementu ich sił. Zasadą jest przekazywanie podwładnym uprawnień i odpowiedzialności za realizację zadań wspierających zamiar wyższego przełożonego. Poprzez przekazanie uprawnień dowódcy zapewniają podwładnym swobodę działania, umożliwiając im wykazanie inicjatywy i wykorzystanie nadarzających się okazji na polu walki. Skuteczna decentralizacja wymaga spełnienia dwóch warunków:

- podwładny dowódca musi w pełni rozumieć zamiar wyższego przełożonego;
- wyższy przełożony musi znać w każdym momencie operacji sytuację w swoim obszarze odpowiedzialności.

Współdziałanie i wzajemne zrozumienie (Cooperation and Mutual Understanding). Współdziałanie i szacunek, bazujący na wzajemnym zrozumieniu mocnych i słabych punktów poszczególnych komponentów jest podstawą sukcesu. Niezbędna znajomość procedur stosowanych przez inne rodzaje sił zbrojnych oraz zaufanie do siebie można osiągnąć poprzez wspólne szkolenia i ćwiczenia.

2.2. Struktura dowodzenia

Dowódca połączonych sił (Joint Force Commander - JFC) jest odpowiedzialny za planowanie i realizację swojego planu operacji. Sprawuje on OPCON nad wszystkimi przydzielonymi komponentami sił. Określa strukturę i organizację dowodzenia najodpowiedniejszą do prowadzenia operacji. Określa i żąda zabezpieczenia logistycznego wymaganego dla osiągnięcia gotowości operacyjnej jego sił i utrzymania jej w toku operacji. Zarówno w

trakcie planowania, jak i prowadzenia operacji, powinien znać sytuację polityczną, kulturalną i religijną w swoim regionie, a także brać pod uwagę interesy mieszkańców w obszarze działań. Informując przełożonego o sytuacji, przedstawia własną ocenę jej prawdopodobnego rozwoju i wynikających z tego koniecznych zmian w planie operacji i dodatkowych środkach.

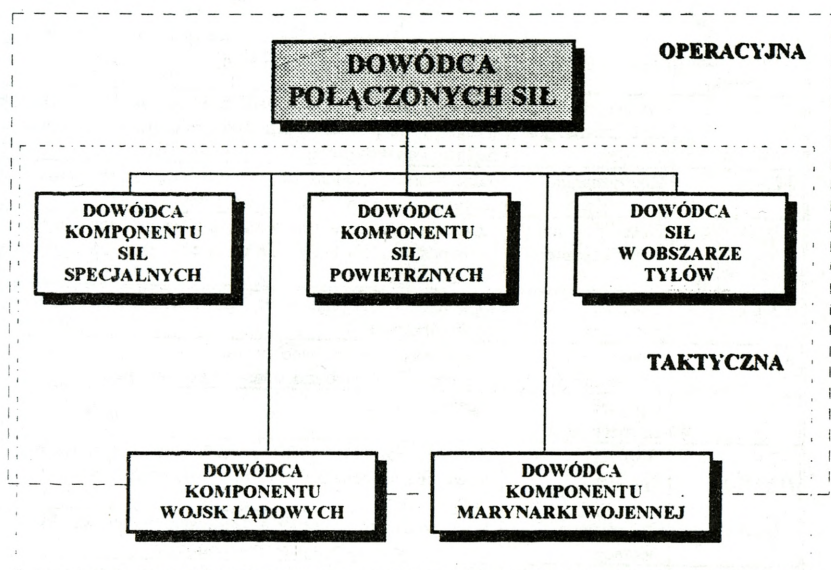
Struktura dowodzenia ustanowiona dla wsparcia dowódcy połączonych sił oparta jest na następujących założeniach:

1. Dowódcy komponentów wojsk lądowych, sił powietrznych i marynarki wojennej są bezpośrednimi podwładnymi dowódcy połączonych sił. Dowódca komponentu wojsk specjalnych (Special Forces - SF) może być wyznaczony do dowodzenia wydzielonymi siłami specjalnymi na szczeblu operacyjnym.

Dowódca komponentu odpowiada przed dowódcą połączonych sił za wszelkie aspekty udziału jego komponentu w operacji i może działać zarówno na operacyjnym, jak i taktycznym poziomie konfliktu (rys. 3).

Dodatkowo obok dowódców komponentów może być wyznaczony dowódca odpowiedzialny za dowodzenie siłami wszystkich służb wsparcia w obszarze tyłów. Chociaż główny wysiłek w tym obszarze jest skupiony na logistyce, to w zakresie odpowiedzialności tego dowódcy będzie fizyczna obrona i ochrona wszystkich sił i instalacji w tym obszarze.

2. Jest zasadą, że dowódca połączonych sił nie może być jednocześnie dowódcą któregoś z komponentów. Jedynym wyjątkiem może być sytuacja, gdy operacja jest zdecydowanie ukierunkowana na środowisko lądowe, morskie lub powietrzne, a zaangażowanie jednego lub dwóch pozostałych rodzajów wojsk jest niewielkie.

Rys. 3. Struktura dowodzenia na teatrze operacji

2.3. Zadania i skład dowództwa połączonych sił

Struktura organizacyjna połączonych stanowiska dowodzenia zależy w dużym stopniu od charakteru operacji, zadania oraz sił wydzielonych do jego realizacji. W każdym jednak wypadku SD musi zawierać następujące podstawowe elementy:

- a) dowódcę i jego sztab;
- b) doradcę politycznego;
- c) dowódców komponentów oraz oficerów łącznikowych;

Tabela 1

**STRUKTURA POŁĄCZONEGO SZTABU I GŁÓWNE FUNKCJE JEGO
KOMÓREK**

Oznaczenie komórki	Nazwa komórki	Funkcje
J 1	Personalna i administracyjna	Sprawy personalne, zarządzanie zasobami ludzkimi (rezerwy, uzupełnienia) przestrzeganie dyscypliny, opieka nad jeńcami wojennymi
J 2	Rozpoznania	Zdobywanie wiadomości, planowanie i prowadzenie rozpoznania, ocena przeciwnika, kontrwywiad
J 3(N)	Operacji marynarki wojennej	Operacje morskie w tym walka z okrętami nawodnymi i podwodnymi, obrona przeciwminowa, morskie operacje desantowe
J 3(L)	Operacji lądowych	Operacje wojsk lądowych, powietrznodesantowych i aeromobilnych
J 3(A)	Operacji powietrznych	Ofensywne i defensywne operacje powietrzne, taktyczne rozpoznanie powietrzne, transport powietrzny
J 3(SF)	Operacji sił specjalnych	Operacje specjalne
J 3 (OpsSp)	Wsparcia operacji	Koordinacja C2W, WRE, poszukiwań i akcji ratunkowych, operacje psychologiczne, bezpieczeństwo operacji i maskowanie
J3(Coord)	Koordinacji operacji	Koordinacja pracy komórek J3. Zasady użycia sił (ROE), meteorologia, obrona przeciwichemiczna
J 4	Logistyki	Zabezpieczenie logistyczne i medyczne, transport, koordynacja wsparcia przez państwa na terytorium którego prowadzone są działania
J 5	Planowania	Prowadzenie oceny sytuacji i planowanie operacji. Planowanie i koordynacja kolejnych operacji. Planowanie alternatywne. Analizy operacyjne
J 6	Wsparcia dowodzenia	Łączność, zarządzanie systemami informacyjnymi. Zarządzanie częstotliwościami. Kryptografia
J 7(1)	Doktryny i szkolenia	Wypracowanie doktryny operacji połączonych. Planowanie ćwiczeń
J 8	Zasobów i finansów	Sprawy personelu cywilnego. Planowanie finansów i budżetu. Zawieranie kontraktów
J 9	Spraw cywilnych	Kontakty polityczne, uwarunkowania prawne, koordynacja kontaktów z mediami i społeczeństwem

1. Komórka J7 jest zwykle elementem SD okresu pokoju i może jej nie być na operacyjnym SD.

d) połączony sztab pod kierownictwem szefa sztabu zorganizowany w elementy funkcjonalne:

- grupę planowania;
- grupę operacyjną w tym komórki rozpoznania, operacyjną, łączności i informatyki;

- grupę administracyjną w tym komórki personalna, logistyczna oraz współpracy cywilno-wojskowej;

e) elementy specjalistyczne w zależności od zadania wojsk i środowiska operacyjnego (np. działania psychologiczne, media) przydzielone do odpowiednich komórek sztabowych wymagających wsparcia;

f) jednostki wsparcia odpowiedzialne za zaopatrzenie dowódcy i jego sztabu w sprzęt administracyjny, środki transportowe, urządzenia zabezpieczające i inne środki niezbędne do funkcjonowania stanowiska dowodzenia.

Szef sztabu jest przełożonym wszystkich pracowników sztabu i kieruje jego pracą. Odpowiada przed dowódcą za sprawne funkcjonowanie sztabu. Informuje on sztab o najważniejszych decyzjach dowódcy, a w razie nieobecności dowódcy podejmuje niezbędne decyzje.

Komórki organizacyjne sztabu zajmują się problematyką swoich obszarów dowodzenia zgodnie z wytycznymi szefa sztabu. Zarówno obszary te, jak i odpowiadające im komórki oznacza się literą J. Ich przeznaczenie i zadania zawarto w tabeli 1.

2.4. Planowanie operacji połączonych

Podstawą sukcesu w operacji połączonej jest dokładne planowanie. Potrzeba szczegółowej koordynacji działań różnych rodzajów sił zbrojnych oraz złożony system zabezpieczenia logistycznego sprawia, że zakres przedsięwzięć planistycznych jest bardzo duży. Należy jednak pamiętać, że bez

względu na to jak dokładne będzie planowanie, to nie może ono przewidzieć i rozwiązać wszystkich ewentualności. Dla sprostania wymogom współczesnego pola walki planowanie powinno zapewnić zachowanie elastyczności działania oraz umożliwić efektywne wykorzystanie będących w dyspozycji sił (rys. 4).

Po otrzymaniu dyrektywy operacyjnej dowódca połączonych sił wraz ze swoim sztabem w pierwszej kolejności analizuje zadanie w celu precyzyjnego określenia tego co połączone siły mają osiągnąć. Może to także obejmować określenie zadań cząstkowych oraz warunków wstępnych np.: określenie sytuacji politycznej, która jest niezbędna dla osiągnięcia głównego celu, jak również wpływ czasu na sposób wykonania zadania. W czasie prowadzenia analizy zadania powinny być również rozpatrzone inne czynniki, główne dyplomatyczne i ekonomiczne, mogące wesprzeć osiągnięcie celów przez połączone siły. Planowane akcje militarne muszą być kompatybilne z tymi działaniami. Analiza zadania przeprowadzona przez dowódcę połączonych sił pozwala mu na wydanie wytycznych podległemu sztabowi. Dowódca powinien jednoznacznie określić zadania, które muszą być wykonane oraz ukierunkować prowadzenie oceny sytuacji przez sztab. Po zakończeniu analizy zadania wysyłane są zwykle zarządzenia przygotowawcze do komponentów wojsk zaangażowanych w operacji. Oficerowie sztabu bazując na wytycznych dowódcy prowadzą ocenę sytuacji (opisana w podrozdziale 2.4.1.).

Ocena sytuacji prowadzi do określenia wielu wariantów działania mogących doprowadzić do wykonania postawionych zadań. Dowódca połączonych sił wybiera jeden z przedstawionych mu przez sztab wariantów działania i ogłasza go jako swoją decyzję. Na bazie tej decyzji dowódca określa koncepcję operacji wyrażającą jego zamiar użycia sił, czas i obszar niezbędny do wykonania zadania oraz sposób synchronizacji możliwości wszystkich dostępnych środków dla osiągnięcia ostatecznego celu operacji.

Natychmiast po podjęciu przez dowódcę decyzji i ogłoszeniu koncepcji operacji rozpoczyna się sporządzanie planu operacji, przygotowanie i przesłanie dyrektyw i rozkazów podległym dowódcom. Jeżeli operacja będzie prowadzona w kilku fazach to oddzielne dyrektywy i rozkazy operacyjne będą przygotowywane dla każdej z nich. Podczas sporządzania rozkazów konieczne jest ciągle śledzenie rozwoju sytuacji. Bieżące wydarzenia mogą spowodować konieczność przygotowania dodatkowych planów, aby zapewnić elastyczność w zmieniających się warunkach.

Nie ma standardowej formy planu operacji. Zakres treści i sposób ich przedstawienia będzie zależał w znacznej mierze od teatru operacji, założonych celów operacji oraz struktury sił. Przyjmuje się, że w planie operacji powinno się ująć następujące elementy:

- koncepcję operacji określającą w jaki sposób operacja będzie prowadzona oraz cel operacji;
- koncepcję rozwinięcia wojsk określającą kolejność narastania sił na teatrze operacji;
- koncepcję dowodzenia i kontroli, strukturę wojsk oraz sposób koordynacji dowodzenia, łączności i informacji;
- koncepcję zabezpieczenia logistycznego;
- koncepcję wykorzystania wojsk po osiągnięciu celu operacji.

Planowanie jest procesem ciągłym. Mimo, że po rozpoczęciu działań uwaga dowódcy skupiona jest na bieżącej operacji, musi on dostrzegać także przyszłe działania. Powinien on prowadzić ciągłą ocenę sytuacji oraz analizę prawdopodobnego przyszłego zadania, co umożliwi rozpoczęcie wstępnego planowania w poszczególnych komórkach sztabu.

2.4.1. Ocena sytuacji

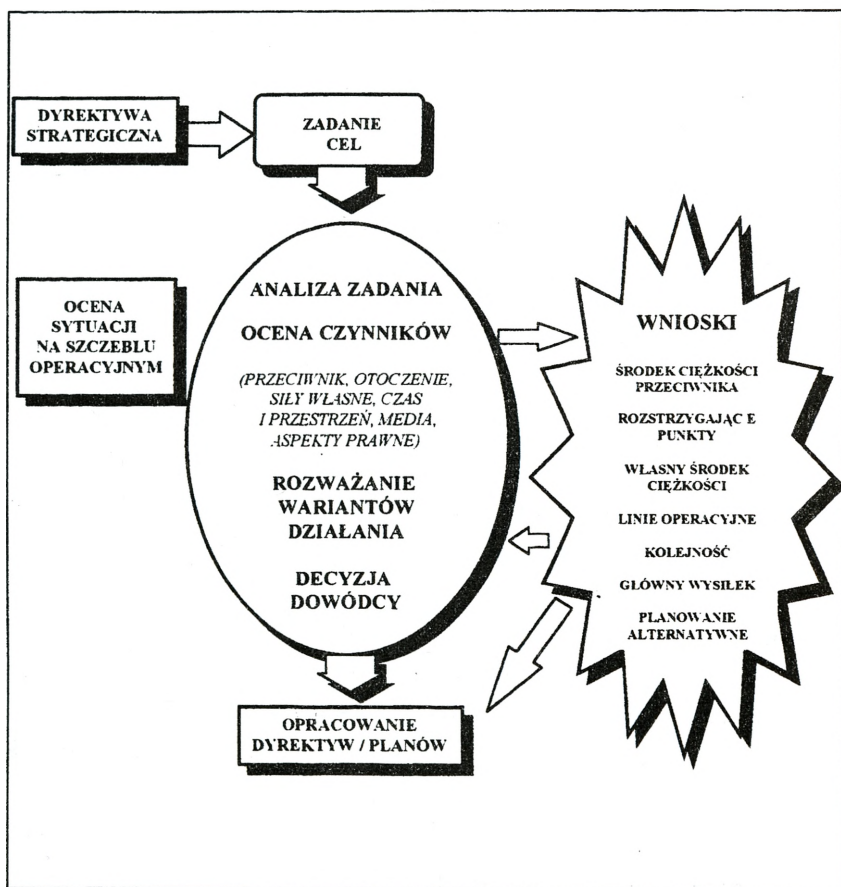
W procesie wypracowania decyzji największe znaczenie odgrywa ocena sytuacji. Celem oceny sytuacji (jako logicznego procesu poszukiwania najlepszego sposobu rozwiązania problemu) jest stworzenie maksymalnie przejrzystego pod każdym względem obrazu położenia stanowiącego bazę do podjęcia decyzji. Punktem wyjściowym tego procesu jest zazwyczaj zadanie otrzymane od przełożonego, określające podwładnemu efekt jaki powinien osiągnąć, czyli cel działania. Ocena sytuacji ma zatem stworzyć dowódcy warunki do podjęcia decyzji - jak ma osiągnąć ów pożądany stan końcowy. Proces oceny sytuacji obejmuje cztery etapy (rys. 5).

2.4.1.1. Analiza zadania

Analizując zadanie dowódca połączonych sił rozpatruje:

- zamiar przełożonego i rolę połączonych sił w jego realizacji;
- długo i krótkoterminowe cele polityczne i wojskowe, których zrealizowanie pozwoli na zakończenie konfliktu;
- zadania główne i cząstkowe, a następnie określenie tych z nich, które mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia celu operacji;
- ograniczenia swobody działania.

Analiza zadania kończy się sprecyzowaniem przez dowódcę zadania własnego, które stanowi podstawę do dalszej pracy sztabu. Dowódca określa **kto**, **co**, **kiedy** i **gdzie** ma wykonać oraz **dłaczego** (cel). Przekazuje to w formie jasnych, zwięzłych zadań, które mają zostać wykonane oraz cel jaki ma zostać osiągnięty. Dowódca powinien ponadto wydać wytyczne dotyczące dalszego przebiegu oceny sytuacji oraz określić zadania, które zapewnią skupienie pracy sztabu zgodnie z jego intencjami.

Rys. 5. Ocena sytuacji na szczeblu operacyjnym

2.4.1.2. Ocena czynników wpływających na wykonanie zadania

Po przeprowadzeniu analizy zadania rozważane są wszelkie czynniki mogące mieć wpływ na wykonanie postawionego zadania.

Przeciwnik. Oceniając przeciwnika rozpatruje się jego ogólną sytuację w tym możliwości bojowe i słabe strony, polityczne i militarne intencje i cele, możliwe zewnętrzne wsparcie wojskowe oraz strategiczny i operacyjny środek ciężkości.⁴ Określa się również szczegółowo siłę, skład, rozmieszczenie i dyspozycję wojsk, wzmocnienie, logistykę, czynniki czasu i przestrzeni (w tym lotniska, bazy i porty morskie). Rozpatruje się również prawdopodobne warianty działania przeciwnika.

Środowisko. Środowisko operacyjne, a w nim geograficzne i demograficzne warunki wpływają na zakres, intensywność i czas trwania operacji. Ocenia się teren, klimat, pogodę, telekomunikację, warunki ekonomiczne, warunki socjalne i czynniki technologiczne. Rozważając warunki demograficznie należy wziąć pod uwagę czynniki etniczne, religijne i kulturalne. Należy również uwzględnić fakt, że w obszarze prowadzonej operacji może się znaleźć duża grupa uchodźców nie będących stronami w konflikcie.

Mając na uwadze geostrategiczny kontekst operacji połączonych, należy ocenić sytuację międzynarodową, wpływy wewnętrzne, polityczne, ekonomiczne, prawne i moralne ograniczenia, rolę organizacji międzynarodowych oraz innych współzawodniczących lub łagodzących sytuację międzynarodową.

Wojska własne. Ocenę prowadzi się podobnie jak w przypadku przeciwnika. Na szczeblu teatru operacji dowódca ma dostęp do wyników specjalnych analiz dotyczących spraw logistyki, uzupełnień i innych. Wielona-

⁴ Środek ciężkości - obejmuje te elementy ogólnych możliwości przeciwnika, których zaatakowanie i wyeliminowanie doprowadzi do jego klęski, lub zmusi go do podjęcia negocjacji pokojowych (np. odwody, system dowodzenia, opinia publiczna, sojusze itp.).

rodowe operacje połączone wymagają specyficznych analiz możliwości oraz słabych stron partnera koalicyjnego.

Ocena wojsk własnych kończy się porównaniem sił przeciwnika i własnych. Uwzględnia się przy tym możliwości ich wykorzystania w czasie i przestrzeni oraz potencjały bojowe stron.

Ograniczenia. Rozpatruje się te czynniki, które ograniczają lub mogą ograniczyć użycie wojsk. Ocenie podlegają zarówno te ograniczenia, które zostały narzucone w dyrektywie, jak i te, które są niezbędne dla wsparcia innych strategicznych uwarunkowań związanych z dyplomatycznym, ekonomicznym i informacyjnym oddziaływaniem.

Czas i przestrzeń. Rozważania czasu i przestrzeni w tym czasie niezbędnego na osiągnięcie gotowości do działania, przegrupowanie i przygotowanie wojsk na teatrze operacji ma zastosowanie zarówno w stosunku do wojsk własnych, jak i przeciwnika. Realistyczna ocena każdego zadania w aspekcie kolejności realizacji i czasu, w jakim ma ono być wykonane, powinna być dokonana przed kontaktem z przeciwnikiem.

Media i aspekty prawne. Dowódca musi rozumieć potrzeby mediów i ich wpływ na wykonywane przez niego zadanie. Powinien zapewnić właściwą współpracę z przedstawicielami mediów i ująć to w swoim planie operacji.

Dowódcy na wszystkich szczeblach powinni znać zobowiązania i zadania nałożone na wszystkich uczestników konfliktu przez międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych. Ma to wpływ na prowadzenie operacji i w zależności od sytuacji może spowodować konieczność wykonania dodatkowych zadań natury humanitarnej.

Podsumowanie możliwych zadań. Na tym etapie oceny sytuacji powinna zostać określona lista zadań i niezbędny potencjał bojowy wojsk do ich wykonania. Kolejnym krokiem jest zatem porównanie listy zadań z całkowitym

tym potencjałem bojowym, niezbędnym do ich wykonania. Okazuje się, że często te wymagania mogą przerastać możliwości sił, którymi dysponuje dowódca. Może to prowadzić do wniosków, że zadania powinny być realizowane kolejno. Możemy także zrezygnować z niektórych zadań lub zmniejszyć siły niezbędne do ich wykonania

2.4.1.3. Rozpatrzenie wariantów działania

Rezultatem prowadzonej oceny sytuacji może być wiele możliwych wariantów działania. Każdy wariant musi być trafny i możliwy do realizacji. Na szczeblu teatru każdy wariant działania jest strategiczną bądź operacyjną koncepcją i powinien obejmować:

- główne strategiczne i operacyjne zadania, które mają być realizowane;
- wymagane do ich wykonania siły;
- koncepcję zabezpieczenia logistycznego;
- koncepcję rozwinięcia sił;
- ocenę wymaganego czasu do osiągnięcia określonych celów;
- koncepcję użycia odwodów.

Porównanie wariantów działania. W pierwszej kolejności określa się wpływ prawdopodobnych wariantów działania przeciwnika na każdy wariant działania wojsk własnych. Analizy prowadzi się rozważając potencjalne działanie podwładnych o dwa szczeble niżej, uwzględniając działanie wojsk własnych, reakcje przeciwnika na nasze działanie i nasze przeciwdziałanie. We wnioskach określa się możliwość realizacji wariantu, określa się dodatkowe wymagania i dokonuje zmian oraz sporządza listę zalet i wad każdego wariantu.

Porównanie własnych wariantów działania. Ocenia się wady i zalety każdego wariantu działania poprzez porównanie ich z zasadami sztuki wo-

jennej, czynnikami operacyjnymi oraz innymi ważnymi czynnikami (np. ograniczenia polityczne, media itp.) i ocenie stopnia ich zastosowania bądź uwzględnienia. Można wykorzystać pewne elementy różnych wariantów i włączyć go do tego wariantu, który będzie proponowany dowódcy jako zalecany przez sztab.

2.4.1.4. Podjęcie decyzji przez dowódcę

Ostatnim etapem w procesie oceny sytuacji jest dokonanie przez dowódcę wyboru jednego z przedstawionych mu przez sztab wariantów działania i ogłoszenie go jako swojej decyzji. Na bazie tej decyzji dowódca określa **zamiar działania**, który musi zawierać **myśl przewodnią działań**.

Zatem decyzja dowódcy obejmuje dwa elementy: po pierwsze, wybór wariantu działania - który może być modyfikacją proponowanego wariantu przez sztab, po wtóre, wyrażenie ogólnej koncepcji przeprowadzenia tej operacji. Decyzja dowódcy odzwierciedla zatem jego wolę przeprowadzenia określonych działań, a rozwinięty na jej podstawie zamiar obrazuje sposób i kolejność ich wykonania. Decyzja dowódcy powinna określać zaangażowane siły (**kto?**), jego myśl przewodnią (**dłaczego i jak?**) oraz szkic przyszłej operacji, wyrażony jako ogólny schemat manewru (**co, gdzie, kiedy?**) oraz główny wysiłek. Po podjęciu decyzji przez dowódcę sztab przystępuje do szczegółowego planowania operacji.

3. OPERACJE POWIETRZNO-LĄDOWE

W najbliższej przyszłości wojska lądowe będą bez wątpienia ciągle odgrywać znaczącą rolę w utrzymaniu pokoju, opanowaniu kryzysów, zapobieganiu wojnie oraz skutecznie bronić terytorium kraju w wypadku agresji przeciwnika. Jedyne wojska lądowe mogą utrzymać teren i odzyskać utracone terytorium. W ramach operacji połączonych rola wojsk lądowych będzie zależeć od politycznych, strategicznych i operacyjnych celów. Dodatkowymi czynnikami wpływającymi na odpowiednią kompozycję wszystkich rodzajów sił zbrojnych i ich rolę w konflikcie i wojnie będą: siła, charakter i potencjał bojowy wojsk przeciwnika, wymogi operacyjnego rozwinięcia, obszar operacji oraz poziom technologicznego rozwoju przeciwstawnych stron.

Doświadczenia ostatnich wojen i konfliktów wykazują, że zarówno lądowe, jak i powietrzne operacje nie mogą być prowadzone w oderwaniu od siebie. Koncepcja operacji, zakładająca zachowanie swobody działania przy jednoczesnym zwiększeniu połączonego efektu ograniczonych środków, musi być uzgodniona zarówno przez dowódców wojsk lądowych, jak i sił powietrznych.

Współczesne wojska lądowe planując działania zwiększają nacisk na manewr, połączone wsparcie ogniowe i szybką reakcję na zagrożenie ze strony przeciwnika. Początkowo inicjatywa będzie należeć do agresora, a zadaniem wojsk własnych będzie określenie kierunku głównego uderzenia przeciwnika, a następnie próba załamania natarcia jego pierwszego rzutu operacyjnego w operacji obronnej, wykorzystując w maksymalnym stopniu wszystkie połączone środki rażenia. Operacja przeciwpowietrzna powinna doprowadzić do wywalczenia niezbędnego stopnia przewagi w powietrzu. Celami pierwszej kolejności rażenia dla wszystkich systemów broni w tym

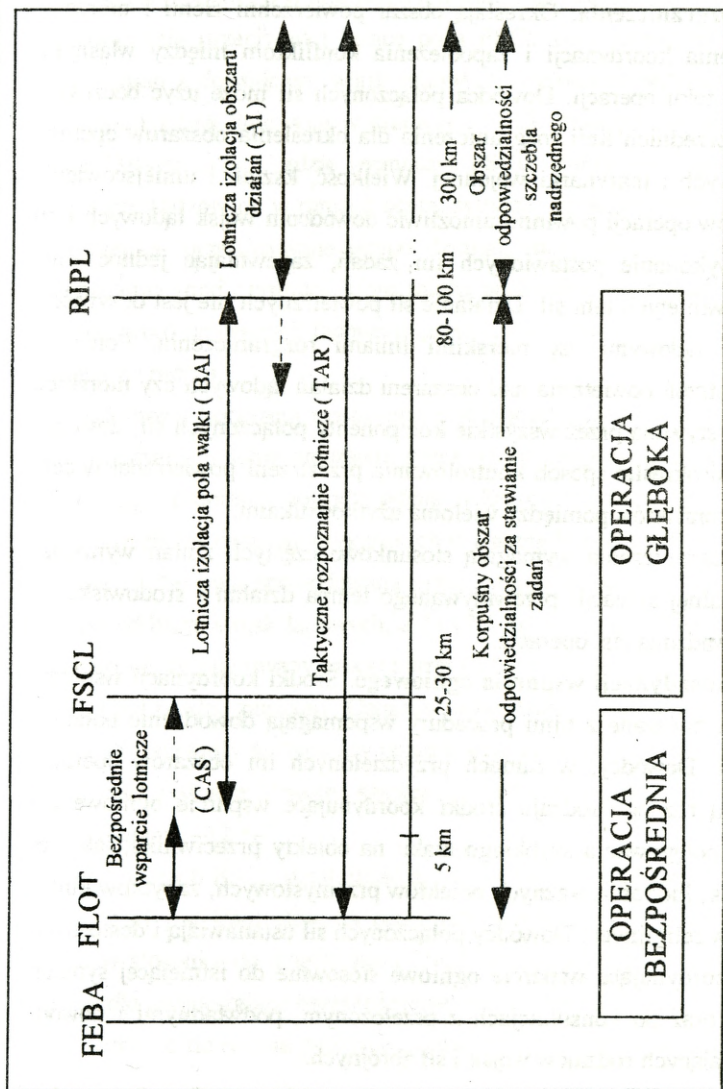
etapie będą systemy dowodzenia, łączności i kierowania. W tym etapie operacji odwoły powinny zostać zmobilizowane i rozwinięte przy użyciu transportu powietrznego, lądowego lub morskiego.

Celem drugiego etapu operacji powinno być przejęcie inicjatywy nad przeciwnikiem poprzez decydującą bitwę w obszarze i czasie wybranym przez wojska własne. Operacja lądowa i powietrzna powinna być koordynowana na wszystkich szczeblach, a systemy rażenia kontrolowane na szczeblach najodpowiedniejszych w stosunku do możliwości tych środków. W zależności od wyników tego etapu, do bitwy mogą zostać wprowadzone odwoły strategiczne lub rozważone inne warianty działania. Warto podkreślić, że operacja powietrzna ukierunkowana na zwalczanie celów i obiektów naziemnych, może być prowadzona (podobnie jak w wojnie w Zatoce Perskiej), zanim wojska lądowe wezmą udział w bitwie.

W operacjach lądowo-powietrznych w znaczącym stopniu pokrywają się obszary operacji wojsk lądowych z obszarami operacji sił powietrznych. Pokazano to na rys. 6, który także odzwierciedla zależność czasu i odległości dla podjęcia walki z poszczególnymi rzutami przeciwnika oraz uzgodnione linie planowania i koordynacji działań używane w działaniach połączonych.

3.1. Linie kontroli i koordynacji w operacji powietrzno-lądowej

Dla zwiększenia efektywności działań połączonych stosuje się różnorodne środki w celu kontroli i koordynacji manewru i wsparcia ogniowego w obszarze prowadzonej operacji. Do środków tych należą m.in.: linie rozgraniczenia, linie koordynacyjne, obiekty ataku, pola minowe, obszary obrony powietrznej i przeciwlotniczej, obszary lądowania desantów morskich i powietrznych, strefy patrolowania okrętów podwodnych. W dalszej części zostaną scharakteryzowane linie rozgraniczenia i koordynacji wsparcia ogniowego.

Rys. 6. Obszary działań sił lądowych i lotnictwa taktycznego oraz linie planowania i koordynacji działań

Linie rozgraniczenia. Określają obszar powierzchni ziemi i morza w celu ułatwienia koordynacji i zapobieżenia konfliktom między własnymi wojskami w toku operacji. Dowódca połączonych sił może użyć bocznych, tyłowych i przednich linii rozgraniczenia dla określenia obszarów operacji wojsk lądowych i marynarki wojennej. Wielkość, kształt i umiejscowienie tych obszarów operacji powinno umożliwić dowódcom wojsk lądowych i sił morskich wykonanie postawionych im zadań, zapewniając jednocześnie ochronę rozwiniętych tam sił. Działanie sił powietrznych nie jest oczywiście ograniczone lądowymi czy morskimi liniami rozgraniczenia. Ponieważ jednak przestrzeń powietrzna nad obszarem działań lądowych czy morskich jest wykorzystywana przez wszystkie komponenty połączonych sił, dowódca tych sił musi określić sposób kontrolowania przestrzeni powietrznej w celu uniknięcia konfliktów pomiędzy wieloma użytkownikami.

Linie rozgraniczenia wymagają stosunkowo częstych zmian wynikających z aktualnej sytuacji, przewidywanego tempa działań i środowiska, w którym prowadzona jest operacja.

Środki koordynacji wsparcia ogniowego. Środki koordynacji wsparcia ogniowego i związane z nimi procedury wspomagają dowodzenie połączonymi siłami. Dowódcy, w ramach przydzielonych im obszarów operacji, wykorzystują różnego rodzaju środki koordynujące wsparcie ogniowe zarówno dla spotęgowania szybkiego ataku na obiekty przeciwnika, jak i ochrony wojsk, ludności, ważnych obiektów przemysłowych, zabytków kultury i obiektów religijnych. Dowódcy połączonych sił ustanawiają i dostosowują środki koordynujące wsparcie ogniowe stosownie do istniejącej sytuacji operacyjnej oraz po konsultacjach z przełożonym, podwładnymi i dowódcami wspierających rodzajów wojsk i sił zbrojnych.

Linia koordynacji wsparcia ogniowego (Fire Support Coordination Line - FSCL). Jest określana przez odpowiednich dowódców wojsk lądowych

lub desantu morskiego w granicach ich linii rozgraniczenia. Lotnictwo może atakować cele przeciwnika leżące poza FSCL bez uprzedniej koordynacji tych działań z dowódcami wojsk lądowych. Natomiast wszelka działalność lotnictwa i wojsk lądowych w granicach FSCL musi być ściśle skoordynowana. Decyzja o tym, gdzie wyznaczyć FSCL wymaga szczegółowych rozważań prowadzonych w ramach oceny sytuacji. Analizie poddaje się wojska przeciwnika, przewidywane tempo działań, możliwości ogniowe środków rażenia oraz inne czynniki, które zależą od konkretnej sytuacji. FSCL odnosi się tylko do operacji lądowo-powietrznych. Brak podobnej linii w działaniach na morzu.

Dodatkową korzyścią stosowania FSCL jest ograniczenie potencjalnych strat zadawanych sobie nawzajem przez własne wojska. O niezwyklej aktualności tego problemu dowodzi wojna w Zatoce Perskiej. Na ogólną liczbę 146 zabitych żołnierzy amerykańskich w trakcie Pustynnej Burzy, śmierć 35 (prawie 25 %) była spowodowana przez własne środki rażenia, 24 (16 %) zginęło od broni wojsk lądowych, a 11 (7,5 %) w wyniku działań lotnictwa. Okazało się, że planowany procent strat (2 %) zadanych przez własne środki rażenia był bardzo zaniżony. Ostatnio prowadzone badania w Stanach Zjednoczonych ujawniły następujący poziom strat armii amerykańskiej zadanych przez wojska własne: II wojna światowa - 15 %, Wietnam - 15 %, Grenada - 13 %, Panama - 12 %⁵.

W granicach FSCL działalność ogniowa wszystkich komponentów połączonych sił jest kontrolowana przez odpowiedniego dowódcę wojsk lądowych. W stosunku do działań poza FSCL dowódcy mogą natomiast zastosować środki zwiększające bezpieczeństwo wojsk własnych poprzez narzucenie ograniczeń co do użycia pewnych typów amunicji (np. z opóźnionym dzia-

⁵ Report on Fratricide by US Office of the Surgeon General.

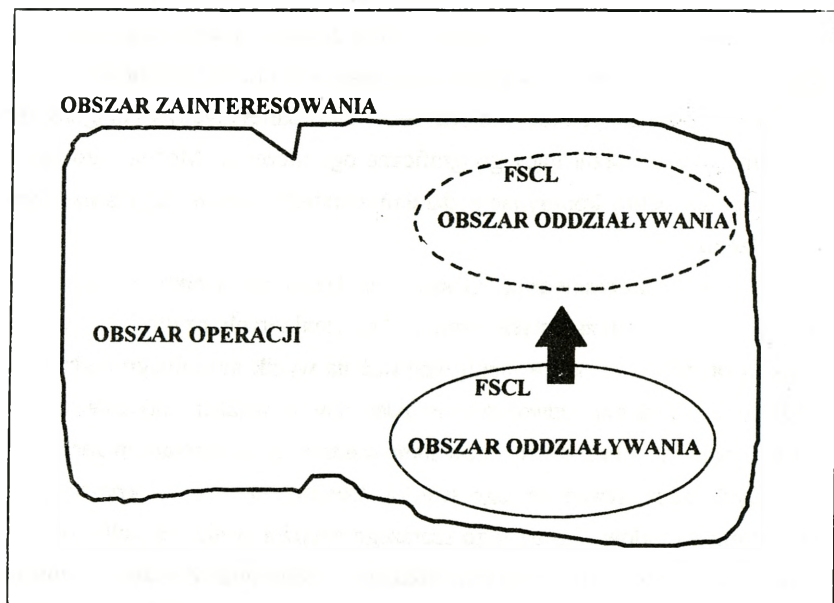
laniem), czy określenie rejonów zastrzeżonych w wypadku prowadzenia działań przez wojska specjalne.

Dowódcy wojsk lądowych dostosowują położenie FSCL stosownie do tempa prowadzonej operacji. W operacjach prowadzonych w wysokim tempie FSCL mogą być zmieniane co kilka godzin. O każdej takiej zmianie powinny być natychmiast poinformowane stanowiska dowodzenia przełożonego, sąsiadów i wspierających wojsk w celu zapewnienia ciągłej koordynacji wsparcia ogniowego i niedopuszczenia do zakłóceń w aktualnie prowadzonej lub planowanej przez nich kolejnej operacji.

3.2. Kontrolowanie operacji wojsk lądowych

Celem przedsięwzięć kontrolnych w operacji wojsk lądowych jest koordynacja działań i niedopuszczenia do zakłóceń w prowadzonej operacji. Kontrolowanie może być pozytywne bądź proceduralne. Kontrola pozytywna polega na pozytywnej identyfikacji i udzieleniu zgody na działanie. Metody proceduralne (uprzednio uzgodnione i wydane dyrektywy, rozkazy) są na razie podstawowym środkiem kontrolowania operacji wojsk lądowych. Nie są one jednak w stanie zapewnić wystarczających ram czasowych i elastyczności działania.

Jednym z proceduralnych środków kontroli w operacjach lądowych są środki geograficzne. Służą one do oddzielenia tego, co dowódca może kontrolować w czasie wykonywania swojego zadania, co może go interesować w zakresie w jaki te rzeczy mogą oddziaływać na pomyślny wynik jego zadania oraz tego, na co może on oddziaływać (wpływać) w danym momencie. Odpowiada to **obszarowi operacji** (który jest przydzielony dowódcy), **obszarowi zainteresowania** (o którym decyduje sam dowódca) oraz **obszarowi oddziaływania** (który będzie funkcją jego planu) - rys. 7.

Rys. 7. Geograficzne środki kontrolowania operacji

Obszar operacji. Obszar operacji przydziela się podwładnemu w celu sprecyzowania geograficznych ograniczeń, pojemności (rozmiaru) przestrzeni, w której może on prowadzić operację. Obszar ten powinien zapewniać możliwości manewru i ochrony jego wojsk, a także pozwolić na prowadzenie walki na zwiększonych zasięgach. Na żadnym szczeblu dowodzenia obszary operacji nie mogą zachodzić na siebie, a wręcz odwrotnie, mogą występować przerwy (luki) między nimi. Obszar operacji może być zmieniający razem ze zmieniającym się zadaniem. W granicach przydzielonego obszaru dowódca może prowadzić działania, koordynować rażenie ogniowe,

kontrolować ruch oraz rozwijać i utrzymywać wszelkie instalacje. Jego uprawnienie obejmują również kontrolowanie wszystkich działań wspierających jego operację oraz pozwalają mu wykorzystać zarówno organiczne jak i wspierające środki walki w pełnym zakresie ich możliwości bojowych. W operacjach połączonych lub wielonarodowych (koalicyjnych) wymagany jest wspólny system narzucający geograficzne ograniczenia. Można tego dokonać poprzez pełną koordynację działań pomiędzy wszystkimi szczeblami dowodzenia.

Obszar zainteresowania. Obszar ten, leżący poza obszarem operacji, określa się w celu zidentyfikowania i śledzenia tych czynników, w tym działań przeciwnika, które mogą wpływać na wynik aktualnego bądź przewidywanego zadania. Dowódca musi zdecydować, w jakim zakresie, zarówno w czasie jak i przestrzeni, powinien wiedzieć o działaniach przeciwnika mogących oddziaływać na jego wojska. Obszar ten może pokrywać się z obszarami sąsiadów. Zasięg tego szerszego spojrzenia nie jest tylko ograniczony możliwością organicznych środków rozpoznania. Zależy on głównie od zasięgu środków walki przeciwnika i ich mobilności. W sytuacji, gdy zasięg ten leży poza możliwościami własnych środków, dowódca powinien żądać informacji od przełożonego lub sąsiadów. Każdy szczebel dowodzenia mając przydzielony obszar, w którym będzie prowadził działania, musi zatem zdecydować, jak daleko poza ten limit powinien poszukiwać w czasie i przestrzeni informacji o przeciwniku.

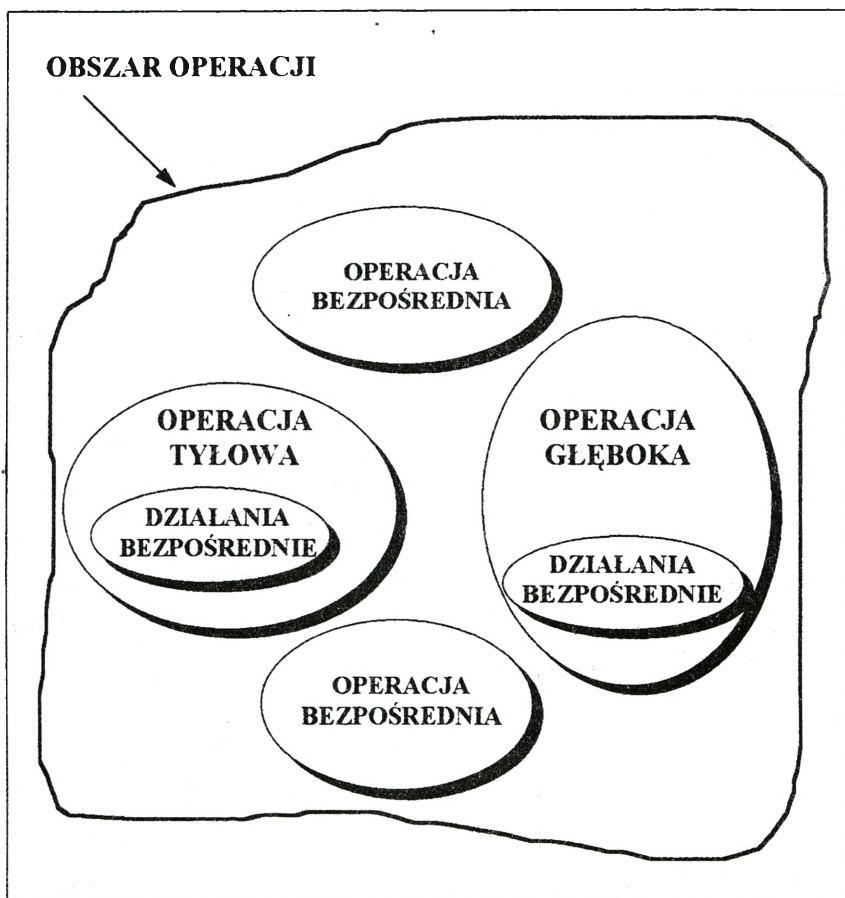
Obszar oddziaływania. Obszar oddziaływania to określona przestrzeń, zwiększająca lub zmniejszająca się w zależności od aktualnych możliwości bojowych określonej jednostki, związku taktycznego itp. do podjęcia walki z przeciwnikiem. Zależy on od zasięgu organicznych i przydzielonych środków walki. Na wyższych szczeblach dowodzenia obszar oddziaływania i obszar operacji może się czasami pokrywać. Na niższych szczeblach tak-

tycznych teren ma znacznie większy wpływ na mobilność i zasięg środków rażenia. Zatem obszar, w którym wojska mogą użyć swoje środki, będzie zmieniał się w czasie. Może on być oceniony realnie jedynie przez dowódcę, który ma stałą świadomość ograniczeń wywieranych przez teren i zna możliwości środków walki, którymi dysponuje.

3.3. Koncepcja głębokich, bezpośrednich i tyłowych operacji

W ramach określonego obszaru operacji prowadzone są głębokie, bezpośrednie i tyłowe operacje. Koncepcja ta pozwala dowódcy uzmysłowić sobie operację oraz stanowi pomoc przy koordynowaniu działań. - rys. 8. Pomaga dowódcom ustalić związki i zależności między własnymi wojskami oraz w stosunku do przeciwnika w aspekcie czasu, przestrzeni, środków i celu. Dowódcy muszą rozumieć związek pomiędzy tymi trzema działaniami i ich złożony wpływ na tok bitwy i sukces działań połączonych. Umiejętne zsynchronizowanie działań w głębi, bezpośredniej styczności i na tyłach wojsk własnych decyduje o rezultatach bitew, operacji i kampanii.

Głębokie operacje (Deep Operations). Głębokie operacje rozszerzają pole walki w czasie i przestrzeni. Utrudniają przeciwnikowi skoncentrowanie jego siły bojowej bez poniesienia strat, a zatem osłabiają jego spójność i tempo działania. Prowadzone są na dużej odległości i wydłużone w czasie przeciwko siłom i środkom przeciwnika niezaangażowanym aktualnie w bezpośredniej walce. Głębokie operacje są zdecydowanie ofensywne i mogą same prowadzić do działań bezpośrednich. Dezorganizują manewr przeciwnika, pozbawiają go swobody działania i chronią wojska własne poprzez ograniczenie zdolności ofensywnych przeciwnika, zanim może on je skutecznie wykorzystać.

Rys. 8. Koncepcja głębokich, bezpośrednich i tyłowych operacji

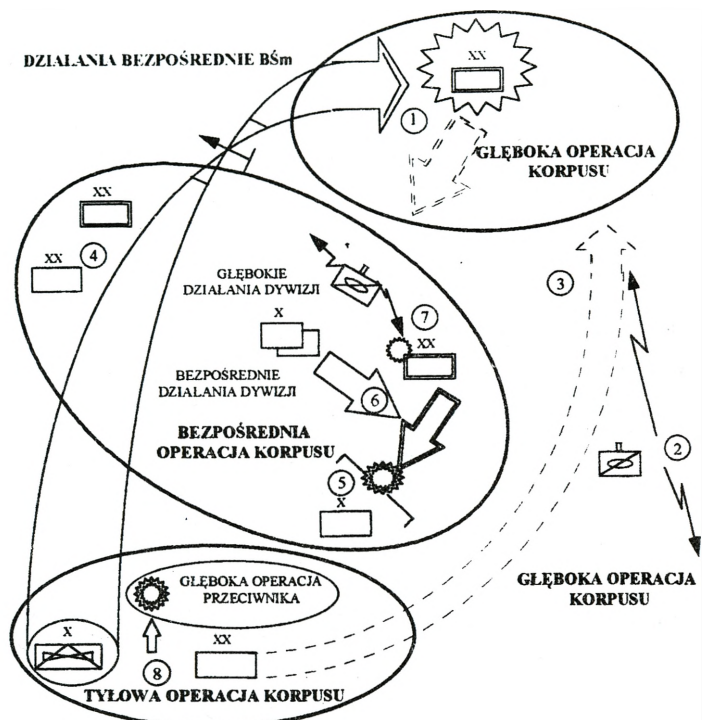
Operacje bezpośrednie (Close Operations). Głównym celem tych działań jest bezpośrednia walka z przeciwnikiem dla wyeliminowania wybranych elementów jego potencjału bojowego. Podczas, gdy głębokie i tyłowe działania mają na celu stworzenie dogodnych warunków do bezpośredniego starcia, to działania bezpośrednie są środkiem do osiągnięcia celu walki zbrojnej - pobicia przeciwnika. Działania bezpośrednie jednego szczebla obejmują zwykle głębokie, bezpośrednie i tyłowe działania szczebli podległych - rys. 9.

Operacja tyłowe (Rear Operations). Operacje prowadzone w obszarze tyłów zwiększają zarówno ogólną głębokość operacji, jak i zapewniają środki do zachowania tempa jej prowadzenia. Ich celem jest zapewnienie swobody działania wojskom zabezpieczającym i wspierającym działania bojowe oraz swobody manewru odwodom i drugim rzutom wojsk operacyjnych. Jednym z zadań realizowanych w ramach operacji tyłowych będzie przeciwdziałanie głębokim operacjom przeciwnika.

Operacje tyłowe muszą być jednoznacznie ukierunkowane na wsparcie zamiaru dowódcy. W celu skoordynowania różnorodnych zadań realizowanych w obszarze tyłów korpusu wyznacza się zwykle dowódcę, który jest odpowiedzialny za wszystkie prowadzone tam połączone operacje. Określa się również stopień podporządkowania mu sił i środków w obszarze tyłów korpusu.

3.4. Wykorzystanie lotnictwa taktycznego w działaniach korpusu

Zmiany, jakie następują w siłach i środkach walki zbrojnej, powodują wzrost dynamiki działań, gwałtowne zmiany w sytuacji na lądzie, w powietrzu i na morzu. W przyszłości front walki o tradycyjnym „linearnym” rozumieniu będzie należał do rzadkości, a najczęściej w ogólne nie będzie miał

Rys. 9. Integracja głębokich, bezpośrednich i tyłowych operacji

Objaśnienie rys. 9

Korpusna głęboka operacja [1] prowadzona w celu związania odwodowej dywizji przeciwnika (aktualnie główny wysiłek dowódcy korpusu), jest w tym samym czasie bezpośrednim działaniem dla użytej brygady śmigłowców. W międzyczasie rozwinięcie korpusnego batalionu rozpoznania [2] dla osłony odkrytego prawego skrzydła jest także korpusną głęboką operacją. Celem działania tego batalionu jest nie tylko ostrzeżenie o działaniach przeciwnika na skrzydle, ale także zabezpieczenie manewru i ataku odwodowej dywizji korpusu [3] przeciwko drugorzutowej dywizji przeciwnika. Sytuacja w obszarze działania lewoskrzydłowej dywizji [4] jest ustabilizowana. Działania obronne prawoskrzydłowej dywizji są **korpusną operacją bezpośrednią**, jako że z perspektywy korpusu, jest ona ukierunkowana na wyeliminowanie części potencjału bojowego przeciwnika. Dywizja ta planuje wykonanie kontrataku angażując do działań bezpośrednich jedną brygadę w celu zablokowania przeciwnika [5] i dwie brygady do uderzenia [6], podczas gdy głębokie działania [7] prowadzone są przez dywizyjny batalion rozpoznania. **Korpusna operacja tyłowa** prowadzona jest w celu zapewnienia wojskom swobody manewru [8] poprzez przeciwdziałanie głębokim działaniom przeciwnika, a tym samym obronę niezaangażowanych w walce wojsk operacyjnych, jednostek logistycznych i linii komunikacji korpusu.

Działania lotnictwa taktycznego są integralną częścią operacji korpusu. Dla przykładu izolacja pola walki wspiera głęboką operację korpusu, a bezpośrednie wsparcie lotnicze wspiera zarówno brygadę śmigłowców i dywizyjne działania bezpośrednie, jak i korpusną operację tyłową.

miejsca. Ogniskowość działań operacyjnych staje się coraz bardziej powszechna i typowa, zwłaszcza dla wojsk prowadzących działania obronne. Ogromna gwałtowność działań prowadzonych na różnej głębokości powodować będzie dużą zmienność i płynność sytuacji oraz przyspieszone w czasie rozstrzygnięcia bitew i walk, korzystne raz dla jednej, raz dla drugiej strony. Większą skuteczność będzie uzyskiwać ta strona, która lepiej, skuteczniej, sprawniej organizacyjnie, szybciej i bardziej zdecydowanie zadziała, uprzedzi przeciwnika w działaniu lub przeciwdziałaniu, będzie dysponować sprawniejszym rozpoznaniem i obiegiem informacji, skuteczniej wykona skryty dla przeciwnika manewr, bardziej precyzyjnie określi najważniejsze obiekty i zniszczy lub obezwładni je skoncentrowanym ogniem i nieoczekiwanymi uderzeniami⁶.

Zakładając dużą płynność działań i brak ciągłego frontu, nieodzownym staje się określenie pewnych ram niezbędnych do koordynacji i uniknięcia strat zadawanych sobie nawzajem przez wojska własne. Szczegółowa koordynacja i integracja działań wymagana jest między lotnictwem, a wojskami lądowymi.

Operacje lądowe i powietrzne wspierają się nawzajem. W celu zminimalizowania strat i w poszukiwaniu ekonomii wysiłków, plany wojsk lądowych muszą być dostosowane do realnej sytuacji powietrznej. Wywalczenie przewagi w powietrzu jest podstawowym warunkiem sukcesu operacji lądowych, jeżeli nie chcemy, żeby potrzeby obrony wojsk własnych przed atakami lotnictwa przeciwnika stały się niemożliwym do zaakceptowania ograniczeniem swobody działania. Dla zwiększenia efektów lotniczej izolacji obszaru działań i izolacji pola walki niezbędna jest pełna integracja z manewrem wojsk lądowych. Zwiększa to bowiem wzajemne korzyści tych dwóch rodzajów wojsk. Dla przykładu, efekty połączonych działań są zwiększone, jeżeli

⁶ K. Nożko, Właściwości operacji obronnej korpusu. AON, Warszawa 1996, s. 11.

przeciwnik jest zmuszony do przeciwstawienia się jednocześnie atakowi wojsk lądowych i lotnictwa taktycznego. Podobnie ataki lotnictwa taktycznego zmuszają przeciwnika do rozśrodkowania sił, co ułatwia manewr wojskom lądowym, a gdy przeciwnik koncentruje siły przeciwko manewrowi wojsk lądowych, ataki lotnictwa są skuteczniejsze.

3.5. Kontrolowanie operacji powietrzno-lądowych

Historycznie ukształtowały się dwie metody kontrolowania połączonych operacji lądowych i powietrznych - proceduralna i pozytywna.

Kontrola proceduralna przyjmuje zwykle formę swoistego systemu linearnego. Przykładem może być scharakteryzowana wcześniej linia koordynacji wsparcia ogniowego (FSCL) używana do oddzielenia zadań bezpośredniego wsparcia lotniczego (CAS) od zadań realizowanych w ramach lotniczej izolacji pola walki (BAI).

W integracji ognia wojsk lądowych i lotnictwa FSCL pozostaje proceduralnym środkiem kontroli i musi być określona przez odpowiedniego dowódcę wojsk lądowych. Dowódca może wyznaczyć ją zgodnie z jego obszarem oddziaływania (obszarem, a nie linią).

FSCL zwykle jest wyznaczana z odległości 25-30 km od przedniej rubieży wojsk własnych (FLOT). Nie jest ona linią rozgraniczenia, lecz środkiem używanym w celu synchronizacji operacji po obydwu stronach FSCL. Wszystkie zadania ofensywnego wsparcia lotniczego (Offensive Air Support - OAS) między FLOT i FSCL są kierowane przez dowódcę korpusu. Jest on odpowiedzialny za wykorzystanie i integrację wszystkich środków wsparcia ogniowego (sił lądowych, powietrznych i marynarki wojennej).

Natomiast między FSCL, a linią planowania rozpoznania i izolacji obszaru operacji (RIPL), zadania OAS są planowane wspólnie przez dowódcę

korpusu i odpowiedniego dowódcę lotnictwa taktycznego, lecz nie są koordynowane w czasie ich realizacji. RIPL wyznaczana jest zazwyczaj w odległości 80-100 km od FLOT. Jest to odległość na jaką zwykle korpus może „widzieć” przeciwnika wykorzystując organiczne środki rozpoznania.

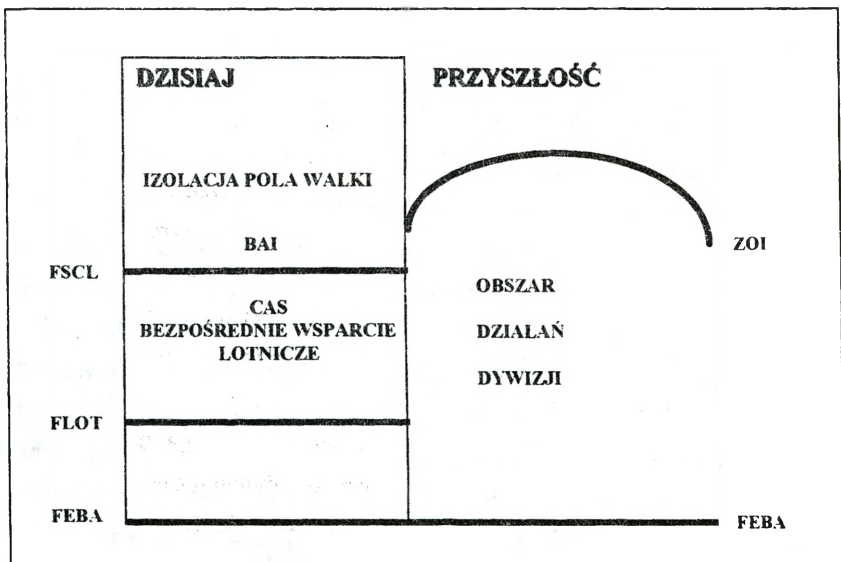
Kontrola pozytywna (radiolokacyjna) jest elastyczną, prowadzoną ciągle kontrolą wszystkich użytkowników przestrzeni powietrznej (lotnictwo, systemy obrony powietrznej). Polega na pozytywnej identyfikacji i udzielenia pozwolenia na działanie. Kluczowymi komponentami są niezawodne systemy elektronicznej identyfikacji oraz ciągła niezawodna łączność.

Z punktu widzenia dowódcy korpusu dwie kwestie są ważne. Po pierwsze, dowódca korpusu widzi potrzebę integracji wszystkich dostępnych środków rażenia, nie tylko organicznych, do swojego planu manewru i wsparcia ogniowego. W tej sytuacji, dla uniknięcia strat od własnych środków rażenia, chce on mieć przynajmniej pozytywną kontrolę nad tymi środkami, jeżeli nie może nimi dowodzić. Po drugie, na polu walki jest realizowanych wiele innych zadań na tyle daleko od frontu wojsk korpusu, że wystarczająca jest tylko koordynacja i połączone planowanie. Wyzwaniem dla przyszłych połączonych operacji korpusu wojsk lądowych i lotnictwa taktycznego jest więc wypracowanie takiej formy kontroli pozytywnej, która pozwalałaby pogodzić te dwie kwestie. Ponadto, żeby wesprzeć dynamiczne środowisko przyszłego pola walki, powinna ona być proaktywna, a nie reaktywna.

Jednym z prawdopodobnych rozwiązań tego problemu może być „obszar oddziaływania”, który zmienia swoją wielkość w zależności od środków rozpoznania i rażenia, jakimi dysponuje dowódca lądowy. W pierwszej kolejności rozpatrzę obszar oddziaływania dywizji.

Różne typy dywizji (pancerna, zmechanizowana, kawalerii powietrznej, piechoty) mają różne możliwości w zakresie wykrycia i podjęcia walki z przeciwnikiem przy użyciu organicznych środków. Rodzaj prowadzonych

przez dywizje działań (obrona, natarcie) będzie miał wpływ na tempo i kierunek przemieszczania. Dowódca dywizji, biorąc te uwarunkowania pod uwagę, określa strefę oddziaływania (Zone of Influence - ZOI) dookoła swojego związku taktycznego. Wewnątrz ZOI będą mogły prowadzić ogień tylko organiczne środki rażenia - rys. 10.

Rys. 10. Strefa oddziaływania związku taktycznego (ZOI)

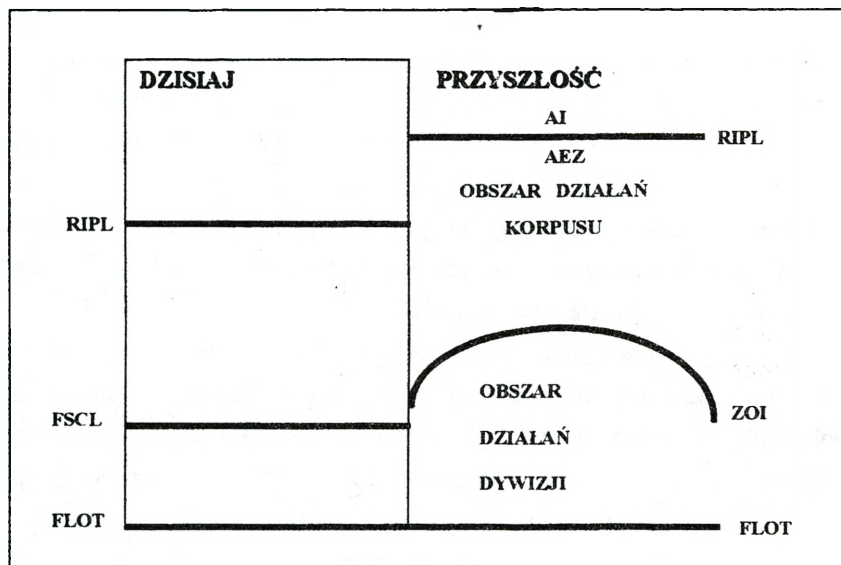
Strefa oddziaływania mogłaby objąć obszar działań dywizji. Pozwoliłoby to zachować maksimum swobody manewru wewnątrz tego obszaru i wyeliminować możliwość strat ponoszonych od uderzeń własnych samolotów. Z chwilą, gdy strefa oddziaływania będzie ustalana przez dowódcę dywizji,

będzie on mógł sprawować całkowitą pozytywną kontrolę nad innymi środkami wsparcia ogniowego i decydować, jak blisko jego wojsk mogą one być użyte.

Obszar działań korpusu mógłby również obejmować obszar, w którym przeciwnik może być wykryty i zwalczany przez organiczne środki. Działania w tym obszarze mogą obejmować: głębokie rajdy śmigłowców bojowych, ogień artylerii raketowej i artylerii dalekiego zasięgu oraz działania wojsk specjalnych. Zgodnie z aktualnymi zasadami, działania w tym obszarze są planowane wspólnie, ale nie są koordynowane w trakcie realizacji. Może to zapewnić wymagania co do głębokiego oddziaływania na przeciwnika, ale nie zabezpiecza koordynacji jednoczesnego ataku na obiekty przeciwnika przy użyciu różnych systemów i środków rażenia.

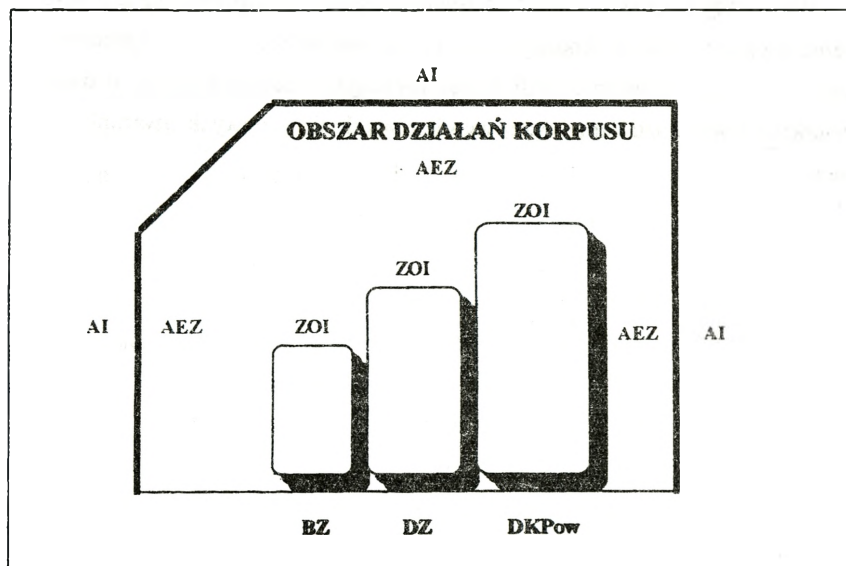
Przyszłe operacje wymagają połączenia wszystkich środków przydzielonych przez dowódcę teatru operacji w celu proaktywnego przygotowania pola walki. Wymaga to kolejnego środka pozytywnej kontroli, jakim jest strefa działań lotnictwa (Air Engagement Zone - AEZ). Strefa ta mogłaby się rozciągać pomiędzy dywizyjną ZOI, a granicą korpuśnego obszaru operacji. Dowódca korpusu mógłby sprawować pozytywną kontrolę w tym obszarze, począwszy od ustalenia jego granic do określenia obiektów ataku i sposobów, w jaki powinny one być atakowane. Korpuśny plan wsparcia ogniowego mógłby zsynchronizować ogień wszystkich środków (powietrznych, lądowych i marynarki wojennej) w jeden system pozwalający zaatakować przeciwnika jednocześnie na całej głębokości. Byłby to wspólnie planowany i koordynowany atak wspierający wykonanie zadań przez poszczególne dywizje i osiągnięcie celów określonych przez dowódcę korpusu. Skoordynowanie tych ataków w czasie mogłoby być ukierunkowane na maksymalne zdezorganizowanie tempa działań przeciwnika. Połączenie wszystkich systemów rażenia mogłoby stworzyć dywizjom dogodne warunki do

manewru przy zachowaniu pełnej ochrony przed ponoszeniem strat od środków rażenia wojsk własnych - rys. 11.

Rys. 11. Strefa działań lotnictwa taktycznego

W połączeniu strefy oddziaływania (ZOI) i strefy działań lotnictwa (AEZ) wysiłek połączonych powietrzno-łądowych działań mógłby się przenieść z działań bezpośrednich (reaktywnych) na działania w głębi (proaktywne). Zamiast sprawowania pozytywnej kontroli tylko na głębokość 25 km (między FLOT i FSCL) w korpusie wojsk lądowych pozytywną kontrolą byłby objęty cały obszar działań korpusu. Poza strefą AEZ lotnictwo taktyczne realizowałoby zadania lotniczej izolacji obszaru działań (Air Interdiction - AI) na całej głębokości teatru operacji - rys. 12.

Rys. 12. Struktura przyszłego pola bitwy

Propozycje zmierzające w kierunku zmiany sposobów kontrolowania operacji powietrzno-ładowych wynikają z nowych uwarunkowań pola walki. Brak ciągłych linii frontu, mniejsze nasycenie wojskami i niezwykle dynamicznie prowadzone działania wymagają innego spojrzenia na organizację wspólnych działań wojsk lądowych i sił powietrznych. Operacje linearne w których nacisk kładzie się na utrzymanie pozycji wojsk lądowych w ścisłym powiązaniu z pozycjami sąsiadów stwarzają najlepsze warunki do ustanowienia wszelkiego rodzaju linii koordynacyjnych w tym FSCL, przedniej rubieży wojsk własnych (Forward Line Own Troops - FLOT) i przedniego

skraju obrony (Forward Edge of the Battle Area - FEBA). Możliwość poniesienia strat od własnych środków napadu powietrznego są niewielkie.

W operacjach nieliniarnych, przy braku czytelnej linii określającej położenie wojsk własnych, koordynacja działań wojsk lądowych z lotnictwem taktycznym jest znacznie trudniejsza. Wymaga to podjęcia dalszych badań w zakresie współdziałania wyżej wymienionych sił w nowych uwarunkowaniach.

ZAKOŃCZENIE

Zawarte w niniejszym materiale rozważania dotyczą niezwykle złożonego zjawiska pola walki, jakim są operacje połączone. Celem autora było przybliżenie ogólnej terminologii związanej z tymi operacjami oraz zwrócenie uwagi na konieczność jednoznacznego rozumienia pojęć i stosowania wspólnych procedur przez wszystkie komponenty połączonych sił. Dynamiczne zmiany zachodzące w teorii polskiej sztuki wojennej oraz wzrost znaczenia powietrznego wymiaru walki były powodami, dla których autor skupił się głównie na operacji powietrzno-ładowej. Podstawowym obszarem zainteresowania stał się niezwykle ważny i złożony charakter zadań w zakresie kontrolowania i koordynacji działań wojsk lądowych i lotnictwa taktycznego. O ile stosunkowo łatwo było uzgodnić te zadania w okresie istnienia ciągłych linii frontu, to we współczesnych i przyszłych konfliktach charakteryzujących się ogniskowością prowadzonych działań będzie to niezwykle trudne. Wzrosnie prawdopodobieństwo ponoszenia strat od własnych środków rażenia, co przy zwiększeniu ich skuteczności może doprowadzić do strat daleko większych niż przyjmowano do tej pory. Potwierdziły to doświadczenia „Pustynnej Burzy”. Funkcjonujący obecnie proceduralny środek, jakim jest linia koordynacji wsparcia ogniowego (FSCL), może okazać się nieskuteczny. Możliwy kierunek zmian został zaproponowany w rozdziale trzecim.

Poglądy przedstawione w opracowaniu nie stanowią wszechstronnego naświetlenia problematyki operacji połączonych. Mogą jednak służyć jako punkt wyjścia do dalszych analiz, rozważań oraz badań teoretycznych i praktycznych.

BIBLIOGRAFIA

1. Army Doctrine Publication Volume 1 (ADP-1) Operations, HQDT, June 1994.
2. Army Doctrine Publication Volume 2 (ADP-2) Command, HQDT, October 1994.
3. Allied Joint operations (AJP-1) (2nd Prelim Draft), August 1994.
4. Doctrine for Joint Operations. Joint Pub 3-0, February 1995.
5. Joint Force Quarterly - JFQ, Spring 1995.
6. Joint Force Quarterly - JFQ, Summer 1996.
7. Joint Service Glossary (JSP110), February 1989.
8. Joint Warfare of the US Armed Forces, Joint Pub1, Washington, November 1991.
9. The Manual of Joint Warfare (JSP-1). UK Doctrine for Joint Operations, MOD, May 1994.
10. Nozko K., Właściwości operacji obronnej korpusu, AON, Warszawa 1996.
11. Tomaszewski A., Zieliński J., Wojska lądowe w systemie obronnym kraju, część I, AON, Warszawa 1996.
12. Tomaszewski A., Wojska lądowe w strategicznej operacji obronnej, Toruń 1996.

Druk AON nr 868/WW